

2

KARYS

1969
GRUODIS - DECEMBER
Nr. 10

2021

KARYS

1969
Nr. 10 (1457)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

K. KODATIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

A. Budrys — L. Karo Mokyklos 50 metų sukakties minėjimo Australijoje (Adelaidėje) organizatoriai, iš k.: K. Taparas, Iz. Lapšys, A. Levickis, C. Zamoiskis ir V. Šimkus, prie paminklo Žuvusiems už Lietuvą, pastatyto pernai, ramovėnų darbu ir lėšomis. (viršelis)	
L. Virbickas — Laisvės Varpas ir Mylimai Žemei	301
D. Jasaitis — Sopulingą dabartį seka didinga ateitis	302
K. Ališauskas — Kovos su bermontininkais	308
P. Būtėnas — Laiminga pagava	312
B. Karo Talkininkas — Jaunas žemaitis Rytų ir Vakarų frontuose	318
Tremties Trimitas	321
Šaulė Tremtyje	322
Karinės Žinios	324
K r o n i k a	325

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles ...	O. ŽADVYDAS
Chicago	J. STANKŪNAS	Philadelphia ..	A. IMPOLENAS
Cleveland	F. EIDIMTAS	Australija	V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — M. Ambraziejus, "Gifts International", "Marginiai", "Parma".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — E. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. "Romuva"

Waterbury, Conn. — "Spauda"

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street
Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituanos, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10 (1457)

GRUODIS - DECEMBER

1969

LEONAS VIRBICKAS

LAISVĖS VARPAS

*Iš už jūrų - marių, žemės pavergtos,
Girdžiu varpo garsą — Varpą Lietuvos.
Dūžis paskui dūžį, griaudams baisių tylą
Laisvės varpas tautos aimanoms prabyla.*

*Ten, iš tėvų žemės, neša šiurpų gandą:
Pavergtoji žemė plieno panciuose žvanga!
Aimos, dejonės, smurtas, kančia, kraujas...
Parblokšta tėvynė — bet gyva dar... kaujas!*

*Ir galingais dūžiais: virpa, dreba, šaukia:
Kovą, kovą tęskit — tauta laisvės laukia!
Į visus žemynus, už vandenių plotų,
Išblaškytus sūnus šaukdams, kad kovotų.*

*Kad už bočių žemę, už jos laisvę brangią,
Kovotų ir žygiams būty pasirengę.
Kas tautai atšalo, laisvės kovų vengia,
Amžių prakeikimas jų vardus tedengia!*

*Dūžis paskui dūžį... lyg širdies plakimą
Girdžiu laisvės varpo amžiną šaukimą...
Ten... už jūrų, marių... Žemėj pavergtoj
Laisvės varpas šaukia: Laisvė tik kovoj!*

MYLIMAI ŽEMEI

*Žemė, mano žemė, žemė numylėta,
Amžiais kur gyveno mūs tėvų tėvai!
Sodžiais padabinta ir gėlėm nusėta,
Man esi gyvybė ir širdies namai.*

*Aš tave, kaip sielą, saugosiu, gedėsiu,
Kol krūtinėj mano plaks gyva širdis.
Tavo brangų vardą, Lietuva, minėsiu,
Kol pats gyvas būsiu, kol tarnaus mintis.*

*Iš toli, svajonėj, po laukus keliauju,
Naktimis sapnuoju kalnus ir miškus,
Gulant man ar keliant mintys nesiliauja
Traukti į tėvynę, į tėvų laukus.*

*Tavo girių kvapą užmirštyj alsuoju,
Po dirvas bėgioju padangėj laisvoj...
Vos akis atmerkiau — siela vėl dejuoja
Ilgesio parblokšta žemėj svetimoj.*

*Žemė, darbo žemė, mano kūdikystės,
Tu likai svajonių ir sapnų šalis,
Aš tave mylėjau nuo pačios jaunystės,
O dabar kaip myliu, — kas bepasakys?*

Šv. Kalėdų ir Naujųjų — 1970 Metų proga sveikiname visus LVS "Ramovė" narius, seses birutinin-
kes, Lietuvos karius plačiame pasaulyje, brolius partizanus okupuotoje Lietuvoje ir giminingų orga-
nizacijų narius, linkėdami giedrios šventiškos nuotaikos ir laimingų naujųjų metų, viltingai sulaukti
Lietuvos laisvės ryto aušros.

LVS "RAMOVĖ" CENTRO VALDYBA

Jungiamo savo sveikinimus prie Centro Valdybos ir linkime
sėkmingų ir sveikatingų metų visiems KARIO skaitytojams ir
rėmėjams.

KARIO REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA

Dr. Domas Jasaitis kalba Lietuvos kariuomenės atkūriminėje Brooklyne, lapkričio 22 d. L. Tamošaičio nuotr.

SOPULINGĄ DABARTĮ SEKS DIDINGA ATEITIS

(Pasakyta kalba Lietuvos Kariuomenės atkūrimo sukaktį minint Brooklyne)

DOMAS JASAITIS

Mes čia susirinkome paminėti atgaivinimą Lietuvos ginkluotųjų pajėgų, kurių pagrindinis uždavinys yra valstybės suverenumą ginti ir vidinei, įstatymais nustatytai, tvarkai apsaugoti.

Sakoma, kad grįžimas į praeitį yra senatvės apraiška. Su tuo aš nesutinku. Gal tasai teigimas dalinai, ribotai, sietinas pavieniam asmeniui. Tačiau, jis niekad netaikytinas gyvai tautai, draskomai, žudomai tautai. Ji apima bent trejas generacijas. Visuomenė, prisimindama savo praeitį, apjungia visų tų kartų žmones, išugdo juose etninę tapatybę, tautinės sąmonės antlaikinį integralumą. Vyresnės generacijos santykiauja istoriniame procese su jaunesnėmis generacijomis, taip kaip seno medžio senos šaknys perduoda amžinos žemės gaivinančias sultis naujoms šakoms, žiedams ir lapams. Basanavičius "Aušros" motto paėmė lotynų patarlę — "Tautos nežinančios savo praeities yra kaip vaikai" ... O, dabartiniai istorijos išprievartautojai

ir klastotojai vaduojasi dėsniu "kas valdo praeitį — tas valdo ateitį". Tik todėl jie, kaip termitai, naikina, klastoja, keičia mūsų senųjų amžių istoriją ir nepriklausomybės laikotarpio gyvenimą — kovą už atstatytos valstybės laisvę, dvasinės kultūros medžiaginio gerbūvio laimėjimus. Tą mano teigimą įrodo, ne tik okupuotos Lietuvos eilinė spauda, bet ir tarybinių pseudomokslininkų parašyta Lietuvos istorija, Mažoji Tarybinė Enciklopedija ir kt.

Dar niekuomet praeityje Lietuva nebuvo taip apiplėšiama kaip šiandien. Praeityje okupantai grobdavo žmones, plėšdavo maistą, turtus, brangenybes, o šiandieniniai okupantai, ne tik tai daro, bet smurtiškai vagia mūsų tautos praeitį ir tuo vykdo jos egzistencinės ateities genocidą.

XIX šimtmetyje įsigalėjęs visoje Europoje ir Pietų Amerikoje nacionalizmas, skelbiantis tautų išlaisvinimą, rado derlingą dirvą Rusų okupuotoje Lietuvoje. Kitaip ir būti negalėjo. Lietuva buvo netekusi laisvės. Tik 1795 m. laisvės židinys buvo okupantų sugriautas ir suardytas. Tačiau, jo žarijos ir žiežirbos žairavo jos šviesuomenės sąmonėje ir širdyse ir smilko liaudies sąmonėje. "Idėjos, jei didžios, nežūsta kaip žmonės ... Jos mėto žaibus". Užtekėjo Aušra. Pradėjo gausti Varpas. Tėvynės Sargas akyliai budėjo. Lietuvos žemėje vis drąsiau ir iškiliau buvo giedama "Jau slavai sukilo nuo juodmario krašto. Pavasaris eina Karpatų kalnais ... Lietuvoje gi žiema. Nė žodžio nė rašto neleidžia erelis suspaudęs sparnais. Petys gi į petį, na vyrai, kas gali ... prikelkime Lietuvą mūsų".

Pirmojo Pasaulinio karo padariniai sudarė palankias sąlygas toms maištaujančioms ir laisvinančioms nuotaikoms įsigalėti, o 1917 ir 1918 m. revoliucijos sudarė apčiuopiamas sąlygas joms įkūnyti. Lietuvos Taryba valingai paskelbė pasauliui sutraukanti jai užkartus vergijos pančius ir tampanti nepriklausoma demokratiška valstybė!

Tai įvyko prieš penkiasdešimt vienerius metus. Daugis mūsų yra vyresni už Nepriklausomybę. Daugis mūsų supo nepriklausomybės lopšį, buvo jos gynėjai, statytojai, talkininkai ...

Keistas istorinis sutapimas. 1918 m. lapkričio 11 d. Compiègne miške, sąjungininkų armijų vadas maršalas Fochas susitiko su parbloktos Vokietijos kariuomenės atstovais ir padiktavo jai kapituliacijos ir paliaubų sąlygas. Jos nebuvo besąlyginės kaip 1945 m., bet vistik pakankamai žiaurios ir traukiančios. *Vae victis*. Var-

gas nugalėtiems. Ir tą pačią dieną, toli į Rytus, Gedimino išsapnuotame Vilniuje Lietuvos Vals-tybės Taryba sudarė pirmąjį atstatytos Lietuvos Vals-tybės ministrų kabinetą su prof. Augustinu Voldemaru priešakyje. Jis buvo ir Krašto Aps- saugos ministras . . .

Politikas G. Clemenceau yra pasakęs „Ka- ras yra perdaug rimtas dalykas, kad jį būtų galima pavesti generolams“. Tačiau, generolas Günther, Nato ginkl. jėgų viršininkas, pareiškė: *“Taika yra perdaug svarbus dalykas, kad ją galima būtų pavesti diplomatams”*. Genero- lo Mannteuffelio nuomonė yra labiau priimtina, nors vienodai kritiška, abiem pusėm: *“Ein politisierender General könne nicht mehr schaden, als ein militarisiender Politiker”*. Man atrodo, kad mūsų nepriklausomybės laikotarpyje gal ir buvo politikuojančių generolų, bet jie neturėjo konstitucinių galių valdyti. Nejaūčiu galįs tai pasakyti apie to laikotarpio kai kuriuos milita- rizuojančius autoritarinius politikus ir jų pada- rytus likiminius sprendimus 1918 ir 1940 m.

Vokiečių okupuotoje Lietuvoje 1915-1918 m. gyvenimo sąlygos buvo grėsmingos: kraštas bu- vo medžiaginiai apiplėštas, gyventojams, ypač miesto, į akis žiūrėjo badas, siautė ligos. Kraš- tas buvo suskaldytas į valsčius. Be leidimo ne- buvo galima judėti. Siautė „plienčikų“ gaujos. Iš Rytų slinko Raudonosios Gvardijos banditiš- ki daliniai. Lietuvos laikinoji vyriausybė netu- rėjo atramos vietinėse savivaldybėse, nes jų ne- buvo. Jos ryšiai su visuomene buvo tik uždu- mazgoje. Tad pirmajam Krašto Apsaugos mi- nistrui turėjo labiausiai rūpėti ginkluotų jėgų organizavimas. Tačiau prof. Voldemaras turėjo keistą pažiūrą į tą problemą. Savo deklaracijoje 1918 lapkričio 14 d. jis skelbė: *“Išlaikius tvar- ką viduj, liekti klausimas sienų gynimo, arba tikriau, saugojimo. Karo mes su nieku nevedam, ir nė vienas mūsų kaimynų — vokiečių, len- kų, ukrainiečių, rusų ir latvių — neturi pama- to ant mūsų užsipuldinėti. Taigi, didelių jėgų sie- nomis sergėti mums ir nereiks. Bet vis tik, kaip augščiau pasakyta, sargyba reikalinga, kad mū- sų Valstybėn neišibrautų vogčia tas, kas netu- ri teisės kraštan atvykti”*. Pirmininkas, nežinia kodėl, „labiausiai pasitikėjo tarptautiniais veiks- niais, neutralitetu ir Taikos Kongresu“.

Panašus mirażinio neutraliteto ir, tariamai, jo atnešamo saugumo reikalas iškilo ir 1939 m. Tuomet turėjome šaunią kariuomenę. Tačiau, nebuvo pasiryžta pamėginti ginti paskelbto neu- traliteto.

Tokia pažiūra nebuvo reali ir teisinga. Ji mums nieko gero nežadėjo. Deklaracijos kons- truktyvią kritiką padarė Tarybos narys Jonas Vileišis: *“Ministeris Pirmininkas nedrąsiai sto-*

ja darban. Jam rodos, jog daug kas pareis nuo to, ar kitos valstybės pripažins mus, kaip nepriklausomą valstybę: čia neturėtų būti jokios abejonės. Jeigu mes jau apsisprendėme būti nepriklausoma valstybė, jeigu jau mes, kaip tau- ta, esame tą žodį tvirtai pasakę, tai to ir gana. Čia nebėra ko į kitus žiūrėti — kaip tarta, tai ir turi būti”. (A. Sm. 209).

Lapkričio 23 d. K. A. ministras išleido pir- mąjį įsakymą kariuomenei steigti ir savo vi- ceministru paskyrė gen. Kondratavičių. Okupa- cinė administracija 1918 lapkričio 26 d. įsakė kreishauptmanams organizuoti, iš patikimų vie- tinių žmonių, raitąją miliciją, kuri užimtų pa- sitraukiančių vokiečių vietą. Tačiau, naujas ka- riuomenės vadas matomai netikėjo į Lietuvos prisikėlimą: piktai delsė lietuvių karininkų sa- vanorių pastangas tai padaryti. Nebuvo nueita toliau popierinių planų. *“Teisingiau sakt, lie- tuviai tuomet dar neturėjo jokių ginkluotų pa- jėgų. Vilniuje buvo 70 iš vokiečių nelaisvės ir Rusijos grįžusių karininkų . . . bet beveik ne- buvo kareivių”*. Finansų ministras M. Yčas, ga- vęs dešimtį milijonų markių paskolą, paprašė gen. Kondratavičių atsiųsti kareivių valstybės išdui saugoti. Už kelių dienų M. Yčas, sutikęs gen. Kondratavičių, klausė, kada gi pagaliau jis atsiųsias kareivius. Pastarasis operetiškai atsa- kė: *“Znajete, gospodin ministr, kakaja dosada, ja dal prikaz komandiru i pervago polka, i ko- mandiru vtorogo polka, a oni mnie atvietili, čto ni odnogo nižnego čina net”* . . .

Galop, lietuvis karininkas Usanis suorgani- zavo apsaugą. Jam pavyko gauti iš vokiečių kiekvienam ministrui po revolverį, o apsaugi- niams vyrams po šautuvą. Bet pastariems žy- giuojant iš ginklų sandėlio į Finansų ministe- rią, vokiečių patruliai juos nuginklavo, o juos pačius uždarė į kalėjimą. Tik karo gub. gen. Harbou tarpininkaujant, kariai buvo paleisti, ginklai sugražinti, bet be šovinių. Tuos įvykius priminiau, norėdamas parodyti sąlygas, kuriose Laik. Vyriausybė pradėjo savo darbus. Jos vis blogėjo, nes vokiečių kariuomenė traukėsi iš Lietuvos, o evakuojamas sritis užimdavo bolše- vikų kariuomenė. Padėtį dar labiau sukomplica- vo Sovietų Rusija, sudarydama Lietuvos-Baltgu- dijos respubliką su vyriausybe, kurios priešaky buvo Vincas Kapsukas-Mickevičius. Ji iš Daug- pilio atsikėlė į Vileiką ir 1918 m. gruodžio 16 d. išleido manifestą, kad L. Taryba su jos mi- nistrų kabinetu esą panaikinta ir — už įstaty- mo ribų, o visa valdžia pereina į Lietuvos dar- bininkų, bežemių ir mažžemių atstovų Tarybų rankas. Maskva ją rėmė visa savo galia — ka- riuomene ir pinigais. Lietuvos Nepriklausomybė atsidūrė gresmingame pavojuje. L. V. Tarybos

pirmininkas, ministras p-kas bei finansų ministras, staigiai ir skubiai, išvyko į Vokietiją.

Kiti Laikinosios vyriausybės nariai su min. p-ko pavaduotoju Stašinskiu, pagauti siaubo, irgi įteikė V. Tarybos prezidiumui atsistatydinimą.

Panašios netvarkos, o gal net piktos valios, būta besioorganizuojančios kariuomenės viršūnėse. Gruodžio 22 d. gen. K. Kondratavičius pranešė savo štabo karininkams, kad Laikinoji vyriausybė nutarusi persikelti į Kauną, o K. Apšaugos ministro štabas būsiąs perkeltas į Gardiną. Visi karininkai buvo paleisti Kalėdų atostogoms. Kas norėsiąs, po švenčių, galėsiąs atvykti į Gardiną, kur bus tęsiamas kariuomenės formavimas. V. Tarybai ir lietuviams karininkams nebuvo abejonių, kad čia vyksta klastingas sąmokslas. Pats Kondratavičius ir grupė jo artimesnių bendradarbių, rusų karininkų, kažkur dingo. Štabas liko be vadovybės. Kariuomenei grėsė gėdingas suirimas. Ore pakibo ir atgaivintos Valstybės reali egzistencija.

“Viskas ėjo kaip ekrane. Keitės politinės gairės ir aistros. Tai švytavo Ulricho von Jungingeno ainio — Mindaugo II karūna, tai kūjis ir piautavas, tai baltas erelis” (Šleževičius, 341). Visiems buvo aišku, kad tuo tarpu nėra jėgų atsispirti bolševikams, pasiekusiems Vilniaus priemiesčius ir laukiantiems vokiečių pasitraukimo. Nebuvo jėgos, kuri galėtų apvaldyti vietinių lenkų jaunuomenės karinius vienetus besikėsiančius užgrobti Vilnių. Jei tuomet jie būtų norėję, tai būtų galėję plikomis rankomis paimti visą Laikinąją vyriausybę nelaisvėn. Nebuvo kas pasipriešina. Ministrų kabinetą saugojo 1-2 kariai. Niekas nebuvo tikras, ar jie moka panaudoti ginklą. Laimė, kad čia į areną, apgaubtą chaosu, įžengė savanoriai lietuviai karininkai. Jų veiksminga įtaka padėjo svyruojančiai Tarybai, bent formaliai, apvaldyti padėtį. Gruodžio 26 d. buvo suformuotas ir patvirtintas M. Šleževičiaus (jis buvo grįžęs iš Rusijos tik gruodžio 20 d.) plačios koalicijos ministrų kabinetas. Į jį įėjo žydų ir baltgudžių atstovai. Tokia vyriausybė, atstovaujanti visas politines sroves ir tautines mažumas, neturėjo reikalo tūpčioti. Tik greitai sprendimai, paversti darbais, galėjo išlyginti klaidas, atsiradusias pasekmėje neteisings pažiūros į krašto gynimo reikalą ir parinkimo netinkamų žmonių, kuriems tas gynimas buvo patikėtas. Lietuviai karininkai, atsistoję kariuomenės priešakyje žinojo, kad kariuomenė nėra uždaras organizmas, kad ji neturi būti svetimšalių legionas savame krašte, bet privalo būti tautos ištėkis ir ištikima jos idealams, bei pasiryžusi juos ginti. Jie žinojo Napoleono teigimą, kad *“kiekviena karinė operacija priklauso tris*

ketvirčius nuo moralinių faktorių ir tik vieną ketvirtį nuo medžiaginių išteklių”.

Mobilizacijai įvykdyti nebuvo nei laiko, nei priemonių. Tad ginkluotai jėgai sudaryti, paliko vienintėlis būdas kreiptis į tautą ir šaukti savanorius valstybei ginti. Jie buvo tikri, kad lietuvis savanoris karys turi savyje pakankamai moralinių dorybių tai padaryti. Todėl jau gruodžio 27 d. Vilniuje buvo paskelbtas Vilniaus Komendantūros atsisaukimas *“Vilniaus Piliečiai: Į Rytinę mūsų krašto sritį jau įsibrovė svetimoji Rusijos kariuomenė. Maskoliai ateina išsiurbti iš Lietuvos paskutinių syvų, o mums su gaisrų pašvaiste neša badą, kankinimus ir griuvėsius... Parodykim, kad esam verti amžiais kovotos laisvės. Šiandien Lietuvos likimas yra mūsų pačių rankose... Kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos krašto apsaugą... Savo ginklų nesutepsime mūsų brolių Lietuvos darbininkų krauju, ginsime tik mūsų Motiną Tėvynę, mūsų Lietuvos Valstybės nepriklausomybę”*.

Laisvos Lietuvos ideja buvo gyva Vilniuje. Per vieną savaitę prisirinko apie 500 vyrų ir apie 20 karininkų ir karo valdininkų. Gruodžio 31 buvo iškelta Lietuvos Trispalvė Gedimino Pilies kalne. (kar. K. Škirpa, kar. P. Gužas, V. Steponavičius, sargybos kar. Nistelis, sargybos psk. St. Butkus.

Tačiau kariška padėtis kito mūsų nenaudai. Gruodžio 27 bolševikų Internacinalinė Divizija jau žygiavo Panevėžio - Šiaulių link, gruodžio 28 d. — vokiečiai jiems užleido Lintupius ir Švenčionis, gruodžio 29 d. — Pabradę, gruodžio 27-29 d. geležinkelio liniją Lyda - Vilnius iki Gudagojo. Pasilikimas Vilniuje buvo nesaugus ir pavojingas. Todėl, Laikinoji vyriausybė sausio 1 d. nutarė persikelti į Kauną. Visą valdžią Vilniuje pavedė Karo Komendantūrai. Savo Generaliniu Įgaliotiniu paliko Švietimo ministrą M. Biržišką. Vyriausybė išvyko ankstų sausio 2 d. rytą, o Karo Komendantūros paskutinis ginkluotas padalinys išėjo iš Vilniaus sausio 5 d. Lenkai užėmė Vilnių sausio 1 d. naktį. Bolševikai juos išstūmė sausio 5 d.

Padėtis ir Kaune buvo gresminga. Komendantūros kariai, atvykę iš Vilniaus, buvo vietinių bolševikų apšaudyti. Tačiau, Laikinoji vyriausybė sugebėjo trumpiausiu laiku įjungti į kovą visą tautą. Ji išgirdo vyriausybės 1918 m. gruodžio 29 d. paskelbtą atsisaukimą: *“Nelaukdamai toliau nei valandos, kas myli Lietuvą, trokšta jai laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos Apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdžių, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvės ir Tėvynės ginti... Drąsiai, be baimės, kaip mūs tėvai*

ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygi už mūsų Tėvynę, už Lietuvos Valstybę

Keliems akimirksniams persikelsiu į kitą epochą. 1944 m. liepos 18 d. po pirmo bolševikų aviacijos Šiaulių bombardavimo (tuo metu aš buvau kaip padorus pilietis vokiečių įkalintas), mane anksti rytą paleido. Džiaugiaus išlikęs gyvas. Vežikas manęs klausė: "Iš kur taip anksti, daktare?" — "Iš kalėjimo"... — "Tai ir šitie okupantai jus buvo įkalinę"... — "Taip.. "Nenusiminkime daktare... Mes kunigaikščių tauta ir visą iškentėsime ir nežūsime"... Jis susikaupusiai pažvelgė lyg guosdamas, savo pilkomis akimis... Mudviejų žvilgsniai susitiko. Aš pajutau, kad mano bendrakeleivis tvirtai tiki savo pasakytais žodžiais... Aš tikiu, kad lietuvių pasamoneje slypi jo tautos didingos ir garbingos praeities pumpurai, kurie laikas nuo laiko, gaivalingiems egzistenciniam katalizatorium paveikus, suliepsnoja veiksmingo patriotizmo ugnimi. Nors Lietuvoje vyravo chaosas, nors beveik du trečdaliai krašto buvo raudonųjų išiveržėlių kontrolėje, nors ateitis nebuvo giedri ir viltinga, lietuviai masiniai, be baimės, atsiliepė į savo vyriausybės šūkį. Tautos masės panašiai elgėsi 1831, 1963 m. sukilimuose, 1864-1904 m. gindamos spaudą, 1919, 1941 ir 1944-1952 m., kovodamos prieš okupantus.

Dabar jau žinoma, kad 1919 m. sausio - vasario mėn. kasdien atvykdavo po 200 savanorių. Viso savanorių buvo apie 12,000. Jų skaičiuje buvo 100 JAV piliečių ir 100 moterų. Jie ateidavo savo drabužiuose (valdžia pradėjo duoti drabužius tik 1919 m. vasario gale). Nebuvo tinkamų kareivinių. Maistas nebuvo pirmarūšis. Algos išmokėjimas kariams, o ypačiai valdininkams, dažnai buvo pavėluojamas. Finansų ministras M. Yčas tą faktą panaudojo paskolai gauti. O buvo štai kaip. Londono Banko Tilden-Smidt-Gordon atstovas Fortingtonas atvyko į Kauną prekybos sutartims aptarti ir pasirašyti. Vieną vakarą Fortingtonas užėjo pas M. Yčą. Besikalbant anglas klausiančiai prabilo:

— Ponas Yčai, per šias derybas mes įsitikinom jus esant atvirą žmogų ir todėl, prieš pasirašydamas sutartį, draugiškai noriu Jūsų paklausti, kaip Jūs vertinate dabartinę Lietuvos padėtį?

— Kaip tvirčiausia! — atsakė Yčas. Mes savo kariuomenei ir valdininkams algų nesam mokėję 3-4 mėnesius.

— Kaip ši Tamstos pareiškimą suprasti?

— Taip, kaip iš tikrųjų yra. Nors algos nemokėtos, tačiau, niekas nemeta savo įstaigų, o būdami didžiais patriotais, kantriai kenčia ir pasišventusiai eina savo pareigas.

— Aš nežinau, kas įvyktų Prancūzijoje ar Britanijoje, jeugu kariams ir valdininkams nebūtų algos išmokėtos bent už du mėnesius?

— Aš noriu, Mr. Fortington, kad Jūs pats į šį klausimą atsakytumėt. Jei Lietuvoje niekas nestreikuoja, tai tas liudija, kad žmonės yra įsitikinę geresne Lietuvos ateitimi, pasitiki savo valdžia ir dirba ne tiek dėl pinigų, kiek iš pasišventimo, jausdami savo pareigą tautai!

Ta atvira argumentacija įtikino anglą. Jis telegrafu užklausė Londoną. Atsakymas atėjo teigiamas. Sutartis buvo pasirašyta. Lietuvos vyriausybė gavo 200,000 svarų sterlingų čekį, o markėmis tai buvo apie 50 milijonų.

Savanoriai buvo telkiami visose priešo neužimtoje srityse. Joniškėlyje, Kėdainiuose aktinagai veikė kar. Variakojis, Alytuje kar. Ladiga. Kar. P. Plechavičius buvo paskirtas vietinės apsaugos viršininku Skuode. Organizavo ginkluotus savanorių vienetus ir kovojo su išiveržėliais ir jų kolaborantais. Jo veikla reiškėsi Kretingos ir Mažeikių apskr. Kar. Zaleskis įsitvirtino ir veikė Telšių apskr. Jam pavyko mobilizuoti 250 vyrų kuopą, ją aprengti, apginkluoti ir nusiųsti į Kauną vyriausybei. Joniškėlio - Biržų apskrityje kar. Stapulioniui ir Variakojui pavyko sutelkti net 1500 vyrų dalinį, kuris vėliau tapo 9 p. p.

Siesikų - Pagirių rajone savanorių telkimą sekmingai vykdė kar. Reikala, padedamas Dėdelės ir Railos.

Šiaulių m. 1919 m. lapkričio mėn. susiorganizavo Partizanų Štabas. Jį sudarė K. Bielinis, Vl. Požėla ir R. Skipitis. Pastarajam išvykus, į jį įėjo Zulė Lukauskaitė. Ji tvarkė štabo žvalgybos skyrių. Surinktas žinias skubiai persiūsdavo mūsų kariuomenei, sutelktai prieš bermontininkus. Pastariems traukiantis, partizanų štabas sudarė miesto administraciją, perėmė miestą savo žinion, valdė jį 7 dienas ir perdavė atžygiavusiai mūsų kariuomenei. Partizanų štabo pastangos sukliudė bermontininkų planus susprogdinti didžiulį šaudmenų sandėlį Gubernijoje.

Kiek anksčiau Kaune įsisteigė Šaulių Sąjunga ir pradėjo vykdyti savo didžius uždavinius.

Motinos lietuviškos ašarodamos ir mylinčiais žvilgsniais lydėjo savo sūnus į karo žygi, bet laikinoje sostinėje Kaune, kai kurių mažumų žmonės nenorėjo su jais net kalbėti lietuviškai. Jos netikėjo, kad nepriklausoma Lietuva išsilaikys. "Matydami mūsų savanorius, žygiuojančius Kauno gatvėmis, jie, ne be ironijos, balsiai stebėjosi: "Žiūrėk, šitie klumpėmis apsiavę kaimo bernai sumuš didelės Rusijos kariuomenę. Kaunas buvo Rusijos miestas ir bus." "Ne tik bolševikai, bet ir lenkai bevelijo geriau, kad bolševikai užimtų Kauną. Mat tokiu atveju gal-

vojo Kauno lenkai, Lenkija išvaduotų Lietuvą iš bolševikų ir prijungtų prie Lankijos... O mūsų kaimo berneliai būriais traukė į Kauną ir stėjo savanoriais į mūsų kariuomenę. Nors jie menkai buvo apsirengę ir jų apavas buvo prastas, bet tas jų šventas pasiryžimas ginti nuo priešų Tėvynę, mums visiems nepaprastai kėlė ūpą. Kaip išaušus pavasariui, nei šaltos naktys, nei trumpalaikės sniego pūgos nesulaiko tulpės ar bijūno iš žemės besikeliančių diegų, taip ir patekėjusi Lietuvos saulutė neleido nusiminti, nors kartais kertami mums smūgiai smarkiai drebindavo dar silpnutį Valstybės pastatą". Taip aprašo Rapolas Skipitis 1919 m. sausio vasario mėnesių nuotaką Lietuvoje.

Tačiau, kaip iš Prancūzų revoliucijos sankuliotų Carnot sudarė armijas, kurios, genialių vadų rikiuojamos, iš Prancūzijos išvijo Vokietijos, Austrijos ir Anglijos kariuomenes, taip ir iš mūsų, nors klumpėtų, bet šaunių, didžiadvasių savanorių, nuostabiai greitai, rasi kažkokiems burtams veikiant, išaugo kuopos, batalionai, pulkai... Tai buvo gyvas nepriklausomybės ir laisvės skydas. Jo priedangoje Laikinoji vyriausybė sukūrė administracinį aparatą ir reguliarią kariuomenę, į kurią 1919 m. kovo 15 d. buvo pašaukti gimusieji 1897-98 m. naujokais.

Audrų metu gimusi kariuomenė, padedama vokiečių, išvarė per keletą mėnesių Raudonąją gvardiją iš Lietuvos žemės. Vėliau ji pati užgniauzė P.O.W. sukilimą ir ištūmė bermontininkus. Jei tas sukilimas nevirto pilietiniu karu ir neatidarė Lenkijos intervencijai vartų, tai yra nuopelnas Aldonos Čarneckaitės. Jai pavyko, prieš sukilimo pradžią, sužinoti kur slepiami sukilimo planai ir jo dalyvių sąrašai.

1920 m. iš savanorių išaugusi kariuomenė savo pergale prie Gedraičių ir Širvintų sustabdė lenkų gen. Želikovskio, tariamai, maištišką žygį į Lietuvą. Ta kariuomenė savo pasiaukojimu ir ištikimybe tautos siekiams iškovojo teisę egzistuoti Nepriklausomai Lietuvos valstybei. Jei būtume nepajėgę organizuoti tokios ginkluotos jėgos, tai Vasario 16 d. Nepriklausomybės Deklaracija būtų išnykusi dausose.

Tik tos idėjos lieka gyvos, kol yra žmonių, kurie už ją miršta. Kariuomenė buvo lemiantis veiksnys kovose dėl nepriklausomybės. Tauta yra jai už tai dėkinga.

Šia proga bus tikslu priminti D. L. K. Algirdo prasmingus žodžius: *"Jei du kart drebėjo Maskvos sienos nuo mano kalavijo, tai ne tik dėl to, kad jis nukaltas iš kieto plieno. Svarbiausia, kad kalavijas paremtas tūkstančiais už plieną kietesnių ir tvirtesnių krūtinų, ištikimais atsidavusių savo vadui".* Lietuvius savanorus,

iš kurių staigiai gimė, kaip feniksas iš pelenų, kariuomenė, ypatingai vertino užsienis.

Anglijos premjeras Lloyd George, prieš pripažindamas Lietuvą nepriklausoma valstybe, yra pasakęs: *"O, vistiek, svarbiausias jūsų tautos argumentas atkurti nepriklausomą Lietuvos Valstybę, tai jūsų savanoriai, tai — 60,000 kariuomenė"*... Ne kariuomenės dydis ir ne ginklų šaunumas, bet kovojančio dvasia iškovojo pergalę.

Norėdamas išryškinti pasiaukojimo svarbą visuomeniniame ir valstybiniame gyvenime, aš tyčia paliečiau kiek ilgiau lietuvių savanorių karių problemą ir jų nuveiktus istorinės reikšmės darbus atgimusios Lietuvos gyvenime.

Tai būtina prisiminti, nes ir dabar mūsų Tėvynė yra gresmingame pavojuje. Jos teisinė padėtis komunistinėje baudžiavoje yra blogesnė nei buvo 1918, o medžiaginė būklė dar iki šiol nepasiekė nepriklausomybės laikų gerbūvio. Hypertrofuota pramonė įkurta Lietuvoje, tarnauja Sovietų Sąjungai, bet ne Lietuvai. Tai naujoviška imperialistinio kapitalizmo pavergtoms tautoms eksploatacijos forma. Tėvynėje gyvenantiems atimta sąžinės laisvė ir politiškos laisvės. O 1,500,000 lietuvių, gyvenantiems šitoje pusėje geležinės uždangos, yra išplėsta Tėvynė, tėvų kapai. Kodėl? Komunistai neturi objektyvių argumentų prieš Lietuvos Nepriklausomybę, prieš mus. Tai, kas vyksta okupuotoje Lietuvoje, yra Maskvos smurto padarinys. Tai yra gigantiškos apimtys neempirinės prigimties eksperimentas. Bet bandymai, paprastai, daromi su gyvuliais! Penkiasdešimts metų laikotarpis įrodė jo prielaidų neteisingumą ir jo tikslų chimeriškumą. Bandymo vykdytojams jau yra paaiškėję, kad jis yra nepavykęs ir nepavyks. Tačiau, jie jo nutraukti nesiryžta, nes žino, kad bandymo daugmilioninės aukos dega kerštu ir juos sunaikina. Todėl savo tragiškai nesekmei paslėpti, irracionaliai vykdo visuotinį smurtą ir skleidžia melą. Rusų tautos kerštas Romanovams buvo baisus, bet Lenino - Stalino - Brežnevo daugiagalvei dinastijai bus daug žiauresnis.

Tauta pavojuje! Jos kalba, tikyba, kultūriniai turtai pavojuje! Tad ir šiandien tautai ginti ir gelbėti *šaukiami savanoriai!* Mes tremtiniai esame gyvas, negalintis nutilti aidas šimtų milijonų su užčiauptomis lūpomis ir su surištomis rankomis, palikusių anoje pusėje geležinės uždangos. Svarstykite blaiviai. Kritiškai spėkime ateitį. Mes turime prileisti, kad mūsų nelaimės dar nesą pasiekę tautinės goltos viršūnės. Dar gal tekti pakelti skaudžių smūgių!

Mes patys privalome išsaugoti savo ir jaunesnių kartų tautinį identišumą.

Okupantai sudarė krašte tokias ekonomiškias

sąlygas ir psichologiškas nuotakas, kad jos negiamai paveikė tautos dauginimasi. Sumažino jos prieauglį. Mūsų žemei gresia depopuliacija. Tad pagelbėkime jiems išlikti gyviems, biologiškai išsilaikyti, nepaisant komunistiško smurto, kad ir kaip jis ilgai užtruktu. Be etninio išlikimo nebus Lietuvos priskėlimo ir pergalės!

Mūsų didysis tėvynainis Adomas Mickevičius, netekęs tėvynės po nesėkmingo 1831 m. Lietuvos - Lenkijos sukilimo, savo knygoje "Piligrimai" rašo: "Kuomet žydai stebuklingai išvesti iš Egipto atsidūrė tyruose ir pateko į didelius vargus, tai daugis jų sakė:

"Grižkime į Egiptą... Nors ten bus vergija, bet turėsime pakankamai mėsos ir svingūnų..."

Viešpats už tai užsirūstino ir prailgino jų piligrimišką kelionę tiek, kad visi, kurie skundėsi, išmirė dykumose. Nė vienas iš jų neišvydo Pažadėtosios žemės.

Sventas Raštas sako, kad tarp keliavusių buvo ir tokių, kurie netikėjo savo pranašais ir burnojo sakydami: "Kaip mes galime atgauti mūsų tėvų žemę, jei mūsų priešai yra galingi ir stiprūs."

Sventas Raštas atskleidžia, kad tie netikšiai įskaudino Viešpatį. Jis vėl pailgino tautos kelia-

vimą, kolei visi abejojantys išmirė tyruose. Nė vienas iš jų neregėjo Pažadėtos Žemės. Ne tik tie, kurie murmėjo ir garsiai abejojo, bet ir tie, kurie abejojo ir savo širdyje skundėsi, irgi išmirė, nes Dievas skaito žmogaus širdyje, kaip atvertoje knygoje.

Tad saugokimės nusidėti raudomis, abejonėmis ir murmėjimais. Nepailginkime jais mūsų tremties metų.

Tauta pavojuje! Tad įsijunkime į didingą ir kilnią tautos laisvinimo talką.

Nepalaužkime kovojančių, dirbančių ir aukojančių valios neviltimi, nepritarimu ar maištaujančių susiskaldymu. Tedega mūsųose tautos amžinumo liepsna, neleidžianti pavargti ir nutraukti kovą. Mūsų proistorė ir istorija įsimeigia šešiais tūkstančiais metų į praeities glūdumą. Ji įrodo, kad lietuviai buvo ir yra. Ji pranašiška teigia, kad lietuviai bus savo laisvoje žemėje. Tikėkime tautą, jos ateitį. Tauta žygiuos su mumis. Toje sintetinėje ir kūrybinėje nuotakoje mes galėsime geriausiai tarnauti Lietuvai. Mūsų laisvės kovos estafetė turi būti nutraukiamai tęsiama. Garbingą praeitį, sopolingą dabartį seks didingą ateitis...

Minėjimo dalyviai. I eilėje iš k.: V. Sidzikauskas, p. Jasaitienė, B. Sidzikauskienė, L. Valiūnienė, K. Valiūnas, D. Jasaitis; gilumoje — p.p. Lušiai, Vakseliai, Matiukai, Pumpučiai, Z. Raulinaitis, V. Savukynas, V. Vilkutaitis ir k. L. Tamošaičio nuotr.

LIETUVIŲ KOVOS SU BERMONTININKAIS

(Istorinė apžvalga 50 metų sukakčiai paminėti)

KAZYS ALIŠAUSKAS

Lietuvos kariuomenei intensyviai kariaujant su rusais bolševikais, 1919 metų vasarą, šiaurės Lietuvoje ir Latvijos Kurše, susitelkė kitas Lietuvos ir bendrai Pabaltijo valstybių priešas — bermontininkai. Tai buvo rusų monarchistai — carinės Rusijos šalininkai ir vokiečių kariai — savanoriai. Jie veikė bendrai, nepripažindami Pabaltijo valstybių, kurias laikė neatskiriama Rusijos dalimi. Jų vadu buvo carinės rusų armijos pulkininkas P. Bermond - Avalovas, kurį rėmė vokiečiai. Lietuviai juos praminė "bermontininkais".

Rimčiausią jėgą P. Bermondto armijoje sudarė vokiečiai, suorganizuoti generolo R. Goltzo. Jie sudarė VI korpa, kuriame buvo apie 40,000 vyrų. Štabas buvo Mintaujoje.

Į Mintaują, 1919 m. birželio 12 d., atvyko pats P. Bermond - Avalovas. Liepos 26 d., į Kuršėnus, atvyko pulkininkas Virgolič. Rusų buvo mažuma, apie 12,000 karių. Politiniais sumetimais, armijos vadu, 1919 m. rudenį oficialiai tapo P. Bermond - Avalovas. Armija buvo gerai techniškai aprūpinta, tad sudarė rimtą jėgą.

Bermontininkai buvo užėmę Lietuvoje šią ribą: Biržai, Saločiai, Kyburiai, Pašvitinys, Lygumai, Šiauliai, Radviliškis, Tytuvėnai, Lyduvėnai, Viduklė, Raseiniai (protarpiais), Šimkaičiai, Eržvilkas, Jurbarkas (protarpiais), Tauragė.

P. BERMONDTO PUOLIMAS IR LINKAIČIŲ KAUTYNĖS

Spalio 5 d. Virgolič persikėlė iš Kuršėnų į Šiaulius ir pradėjo tetorizuoti vietas lietuvių įstaiigas (žiūr. 1968 m. Karys, Nr. 9, Bermontininkų įsiviešpatavimas Šiauliuose ir šiaurės Lietuvoje). Užėmė Šilėnus ir Radviliškį. Sutriko traukinių judėjimas tarp Kauno ir bolševikų fronte esančios mūsų kariuomenės. Kariai ir geležinkelio tarnautojai buvo suimami ir traukiniai nebuvo praleidžiami.

Spalio 8 d. P. Bermondas, pagal seniau paruoštą generolo R. Goltzo planą, žymiomis jėgomis puolė latvius. Puolimą vykdė Mintauja - Ryga kryptimi. Latviai gynėsi didvyriškai. Matydami, kad neišsilaikys, nes turėjo tik 3 pėstininkų pulkus, pasitraukė.

Latviai pasitraukė į dešinįjį Dauguvos krantą, paliko Rygos priemiestį Tornkalnį, suardė

tiltus, sutelkė daugiau jėgų ir pradėjo atkakliai gintis. Frontas sustojo vietoje. Tuo metu prie Dauguvos žiočių atplaukė anglų karo laivynas ir pradėjo bombarduoti bermontininkų pozicijas. Atvyko ir estai su šarvuočiais į pagalbą. Planas, kurį buvo paruošęs gen. R. Goltz, išsisėmė, bukaprotis P. Bermondas nebežinojo, ką toliau daryti, tad trumpą metą stovėjo vietoje. Latviai, sutelkę daugiau jėgų, remiant anglų karo laivyno artilerijai, persikėlė per upę ir privertė bermontininkus pasitraukti iš Rygos priemiesčių. Puolimas nugalėti latvius nepavyko. Tad, bermontininkai traukėsi nuo Dauguvos krantų Mintaujos link.

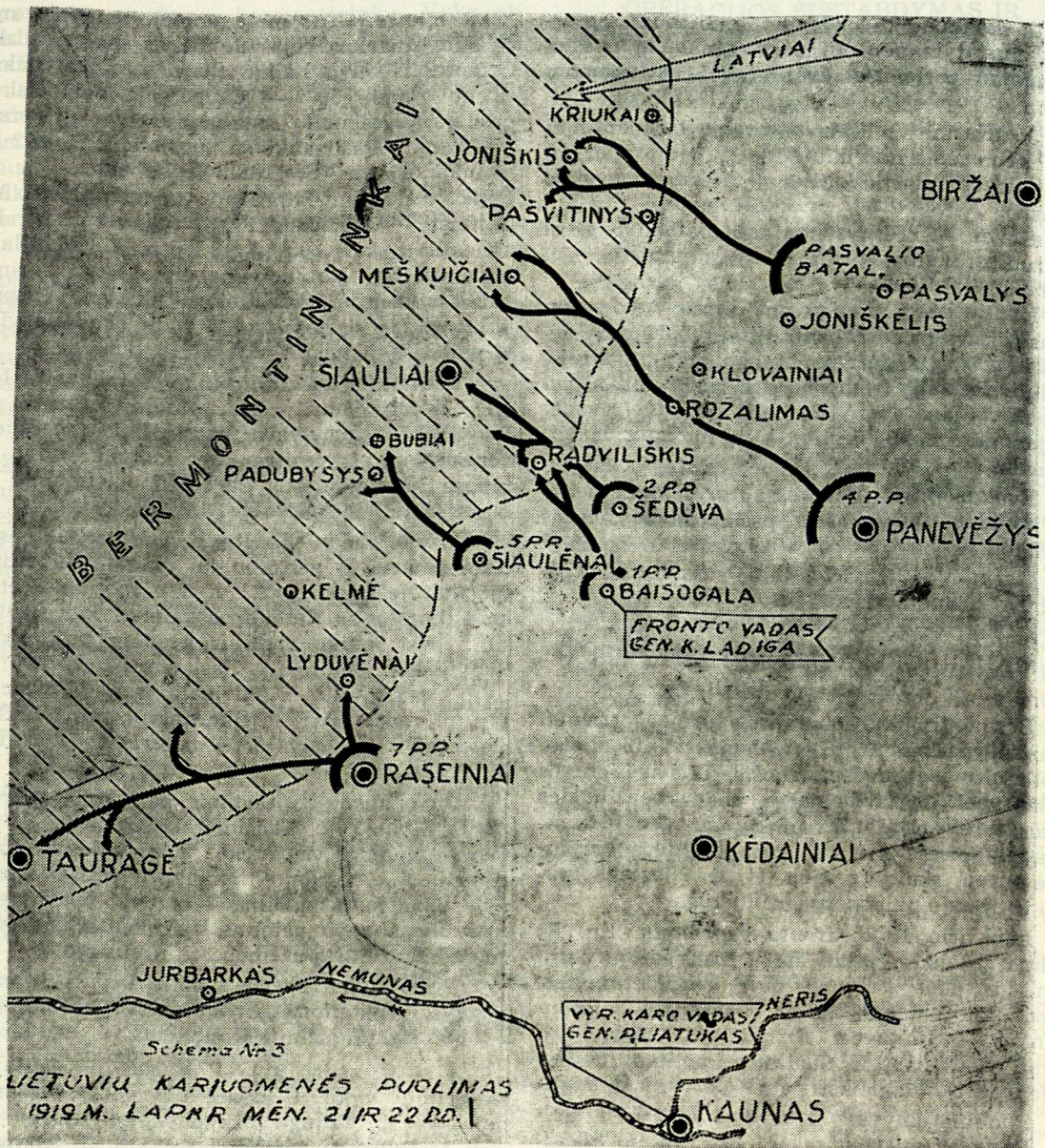
Lietuvos vyriausybė ir kariuomenės vadai nebevalkė jokių santykių su bermontininkais rusais, reikalui esant, susižinodavo tik su vokiečiais karo vadais. Gen. Pr. Liatukas raštu kreipėsi į vokiečių gen. W. Eberhardtą, kad attrauktų savo kariuomenę iš Radviliškio geležinkelio stoties (spalų 13 d.). Gen. W. Eberhardtas atsakė neigiamai ir pareikalavo, kad lietuviai pasitrauktų iš Šeduvos ir Baisogalos. Grasinio, kad pulsias ir taip savo reikalavimus vykdysias. Bermontininkų puolimas iššaukė kautynes prie Linkaičių, Verdulių ir Varnionių.

Spalio 20 d. bermontininkai, remiami vieno šarvuoto traukinio, puolė Marijampolės batalioną. Kautynės vyko ištisą dieną. Bermontininkai užėmė Linkaičius, Verdulius ir Užuožerių kaimą. Marijampolės batalionas, pasitraukęs 2-3 km. sustojo Pavartyčiai - Puipiai kaimų riboje gintis.

Spalio 21 d. bermontininkai puolė Kauno batalioną ir užėmė: Ilguočių - Žinėnų - Varnionių kaimų ribą. Batalionas pasitraukė ir užėmė poziciją: Gimbogala - Juodupiai - Pliuškiai kaimų riboje.

Spalių 22 d. bermontininkai dar kartą puolė Marijampolės ir Kauno batalionus, remiant dviem šarvuotiems traukiniams. Pasisekimo, tačiau, neturėjo, mūsų artilerijos ugnis kliudė prieš šarvuočiams kelią taisyti ir veikti, tad jie pasitraukė. Bermontininkų pėstininkų puolimas buvo atremtas. Frontas sustojo vietoje, tačiau, netekus Linkaičių geležinkelio pusstoties susisiekimas geležinkeliu buvo nutrauktas.

Vyriausias karo vadas bermontininkų puolimo ir Linkaičių užėmimo akivaizdoje, tuoj sutelkė daugiau jėgų. Į Baisogalos apylinkę atvy-

ko 1 pėst. pulkas ir iš Panevėžio į Šeduvą tapo perkeltas 2 p. pulkas.

Beveik tuo pat metu buvo gauta žinia, kad atvyksta prancūzų generolas H. A. Niesselis, specialiai skirtas prižiūrėti vokiečių išsikraustymą iš Pabaltijo. Gen. Niesselis buvo Santarvės (anglų, prancūzų ir kitų) misijos pirmininkas. Su savim jis turėjo didelį štabą įvairių sričių specialistų, beveik visų santarvės valstybių atstovų: anglų, italų, japonų, prancūzų, belgų ir t.t. Atvyko jie per Vokietiją.

Misija pastovios būstinės neturėjo, važinėjo šarvuotu traukiniu su apsauga. Prie generolo H. A. Niesselio misijos Lietuvos vyriausybė paskyrė savo atstovus, kurie prisijungė prie jos Tilžėj.

Gen. H. A. Niesseliui tarpininkaujant ir reikalaujant, spalio 30 d., Šiauliuose, įvyko Lietuvos vyriausybės atstovų su bermontininkais konferencija. Lietuvos vyriausybę atstovavo karin. A. Merkys. Buvo sutarta:

1. Bermontininkai baigia savo kariuomenės evakuaciją iš Lietuvos iki lapkričio 14 dienos.

2. Evakuacijos palengvinimui buvo sutarta ir nustatyta neutrali zona. Linkaičių pusstotis tuojuo perleidžiamas Lietuvos kariuomenės žinion.

3. Karin. V. Rimavičių, kurį bermontininkai buvo suėmę Raseiniuose, pažadėjo tuojuo paleisti. (Šios sutarties originalų tekstą nepavyko surasti).

Karin. A. Merkys konferencijai buvo gerai pasiruošęs, kalbėjo trumpai ir į ginčus nesiveldavo.

Neutralios zonos įgyvendinimas buvo įvykdytas tik vidurio ir pietų fronto baruose. Lietuviai grįžo ir užėmė Linkaičius. Šiaurėje, Biržų ir Pasvalio fronto bare, bermontininkai nesitraukė. Šiame bare Pasvalio rinktinei, vadovaujant karin. I. Vėgeliui, teko nuolatos budėti ir kovoti.

Evakuacija iš Lietuvos sutartu laiku nebuvo įvykdyta. Su mažais pasikeitimais, viskas pasiliko kaip buvę.

Karin. V. Rimavičius buvo sušaudytas. Apie tai buvo sužinota vėliau.

ŠIAULIŲ OPERACIJA IR KAUTYNĖS PRIE RADVILIŠKIO

Bermontininkų puolimas turėjo prasidėti sutarčiai pasibaigus, t. y., lapkričio 16 dieną. Puolimui mūsų buvo pasiruošta. Tačiau Lietuvos vyriausybei ir kariuomenės vadovybei didelės įtakos turėjo Santarvės misija su gen. H. A. Niesseliu priešakyje, su kuria Lietuvos vyriausybė turėjo skaitytis. Gen. H. A. Niesselis grasino ir draudė puliti bermontininkus.

Lapkričio 18 d. fronto vadas plk. ltn. K. Ladiga sušaukė į savo štabą Baisogaloje dalių vadus ir davė įsakymą puliti bermontininkus. Pagrindinio puolimo tikslas buvo išvyti bermontininkus iš Lietuvos. Artimiausias uždavinys: paimti Radviliškį ir Šiaulius. Puolimo pradžia — lapkričio 21 d., anksti rytą.

Puolime dalyvavo 1, 2, 4, 5 ir 7 pėst. pulkai, Pasvalio rinktinė, du ir pusė raitelių eskadronai, 3 artilerijos baterijos ir geležinkelių kuopos, šauliai ir partizanai.

Sunkiausias uždavinys teko 2 pėst. pulkui: paimti Radviliškį ir Šiaulius. Pulko vadas plk. V. Grigaliūnas - Gloveris, tikėjosi lengvai užimti Radviliškį. Todėl Radviliškiui paimti paskyrė tik I batalioną, kitus du batalionus (II ir III) nukreipė Šiaulių link. Rezerve pasiliko mokomąją kuopą.

I batalionas puolimą pradėjo lapkričio 21 d. 3 val. ryto, kaip kad buvo įsakyta.

Pradžioje puolimas vyko sėkmingai. Bataliono 1 ir 3 kuopos buvo įsiveržusios į Radviliškio miestelį. Tuo metu pradėjo smarkiai snigti, pūtė smarkus vėjas nešdamas snaiges į akis. Orientuotis buvo sunku. Bermontininkai pakilo, jų buvo apie 600 — daugumoje vokiečiai, ir pradėjo priešpuolį. Batalionas buvo priverstas pasitraukti. Pasitraukė su nuostoliais: žuvo 2 karininkai, (karin. S. Oželis ir Urbakonis) ir keliolika kareivių. Bataliono vadas, mjr. J. Motiejūnas - Valevičius, 1 kp. vadas kpt. St. Puzinas ir 1 kulk. kp. vadas ltn. K. Matulaitis buvo sužeisti. Batalione tebeliko tik 3 karininkai iš buvusiųjų 8 karininkų. Vidudienyje 2 pėst. pulko vadas pranešė fronto vadui, kad Radviliškį paimti nepavyko.

Tuo metu kiti du pulko batalionai (II ir III), nesutikdami prieš, praėjo šalimais pro Radviliškį ir nužygiavo Šiaulių link. I bataliono nepasisekimo ir pasitraukimo metu jie buvo netoliese Šiaulių miesto. Pagelbėti nelaimėje I batalionui jie nebegalėjo.

Fronto vadas, plk. ltn. K. Ladiga įsakė esančiam rezerve 1 pėst. pulkui, paimti Radviliškį. Pavakarėje, lapkričio 21 d., 1 pėst. pulkas atvyko į Ilguošos ir Karčiamos kaimus, kur susitikus su 2 pėst. pulko vadu ir pradėjo pasitarimus Radviliškio paėmimui. Pasitarime dalyvavo: 2 p. p. vadas plk. V. Grigaliūnas - Gloveris, 1 p. p. vadas mjr. Vl. Skorupskis, mjr. V. Šaudzis, mjr. P. Genys ir 4 baterijos vadas kpt. M. Pečiulionis.

Buvo nuspręsta puolimą pakartoti lapkričio 22 d., 7 val. ryto. Tačiau ir lapkričio 22 d. pirmasis puolimas nepavyko. Užėjo didelis rūkas ir artilerija negalėjo tinkamai veikti. Vidudienyje pakartojus puolimą — pavyko, pavakarėje Radviliškis buvo paimtas. Bermontininkai pasitraukė. Radviliškį užėmus 1 p. p. sustojo.

Dešiniajame sparne veikė 4 p. p. (buvęs Panevėžio batalionas) ir Pasvalio rinktinė. 4 p. p. buvo įsakyta užimti Meškuičius.

4 p. p. vadas kpt. J. Variakojis gautajam uždaviniui vykdyti sudarė dvi voras: dešinioji vora, kpt. J. Vidugiriui vadovaujant, turėjo užimti Meškuičius; kairioji vora, kpt. J. Andrašūnui vadovaujant, turėjo užimti Jurgaičius ir Kryžių kalną. Pulko sparnus saugojo husarai.

Puolimą žygį pulkas įsakytu laiku negalėjo pradėti, nes reikėjo laukti, kol pulko dvi kuopos atvyks iš Panevėžio ir prisijungs prie pulko. Tačiau pavėlavimas nebuvo didelis. Žygis buvo sunkus, nes pūtė stiprus vėjas, pustydamas sniegą į akis.

Vidudienyje kairioji kpt. J. Andrašūno vora užėmė Jurgaičių kaimą ir Kryžių kalną. Tuo metu dešinioji vora, užėmusi Gibaičių kaimą, sustojo poilsui. Valandai laiko praslinkus abi

voros buvo puolamos bermontininkų. Vyko atkakli kova. Bermontininkams buvo svarbu neužleisti Meškuičių, nes pro Meškuičius vyko susisiekimas su Joniškiu ir Mintauja. Bermontininkai geležinkeliu tuoj privežė daugiau jėgų iš Joniškio ir Šiaulių ir puolė 4 p. p., kuris, tačiau, visus bermontininkų puolimus atrėmė. Taip pulkas išsilaukė iki paliaubų, t. y. lapkričio 22 dienos vakaro. Meškuičių nepavyko užimti.

Kautynėms pasibaigus, buvo sužinota, kad lapkričio 22 d., traukiniu pro Meškuičius, pravažiavo pats P. Bermondas. Jam pavyko pasprukti tik dėl to, kad kpt. J. Vidugirio vora buvo labai pavargusi ir 3 baterijos artilerijos būriui nepavyko pėstininkams suteikti veiksmingos paramos.

Pasvalio rinktinei buvo įsakyta užimti Joniškį. Kpt. J. Vėgelis, palaikydamas ryšį su latvių plk. Gasmanu, dar lapkričio 20 d. užėmė Žeimelį. Lapkričio 21-23 d. užėmė Pašvitinį ir Krinkus. Laikiniai sustojo ir lapkričio 27 d. užėmė Joniškį.

Kairiajame sparne veikė: 5 p. p. (Vilniaus batalionas) 7 p. p. (Kauno batalionas) ir Raseinių karo komendantūros kuopa.

5 p. p. turėjo uždavinį: per Šiaulėnus - Šiaulaičius - Pašiaušę, pulti ir užimti Padubysį, kad užkirtus plentą Šiauliai - Kelmė.

5 p. p. vadas kpt. K. Škirpos uždaviniui vykdyti sudarė tris voras. Dvi voros žygiavo priekyje ir trečioji rezerve. Pulko kaimynai kairėje ir dešinėje veikė tolimuose atstumuose, sparnai buvo nesaugūs, todėl varoms buvo įsakyta saugoti sparnus. Neatsižvelgiant į tai, pulkas žygiavo sparčiai.

Priešo jėgos šiame fronto ruože nebuvo didelės, tačiau, mėgino gintis ir atsilaikyti: Liepiškiuose, Birietiškiuose, Šiaulaičiuose ir Simaniškiuose. Netikėtai užpulti bermontininkai traukėsi daugumoje Šiaulių link.

Lapkričio 22 d. vidudienyje, pulkas užėmė Padubysį ir sustojo. Vykė sustiprintą žvalgyimą plentu Šiaulių ir Kelmės link. Pavakaryje gavo įsakymą pasitraukti.

Pulko nuostoliai buvo maži, tik buvo nuvargę, nes teko žygiuoti blogais keliais tolimus atstomus ir nuolatos budėti.

7 p. p. (Kauno batalionas) užėmė Tauragę — kaip kad jam buvo įsakyta. Tačiau gen. H. A. Niesselis pareikalavo, kad pulkas pasitrauktų. Pulkas pasitraukė Jurbarko link, bet po kelių dienų vėl sugrįžo į Tauragę.

Raseinių karo komendantūra saugojo Raseinius nuo bermontininkų puolimo, tačiau, Šiaulių operacijos metu susirėmimų su jais neturėjo.

OPERACIJOS SUSTABDYMAS IR BERMONTININKŲ PASITRAUKIMAS

Lapkričio 22 d. pavakarėje, pro Šiaulius į Radviliškį, šarvuotame traukinyje atvyko gen. H. A. Niesselis ir griežtai pareikalavo, kad puolamasis žygis būtų sustabdytas. Jis dar pareiškė, kad prie Lietuvos sienos yra pasirengusi išiveržti Lietuvon vokiečių kariuomenė, nesustabdžius puolimo, Santarvės valstybių misija jausis bejėgė sulaukyti jų išiveržimą.

Fronto vadas plk. ltn. K. Ladiga, tuojau įsakė sustabdyti žygį ir pasitraukti į senas pozicijas, t. y., į spalio 30 d. sutartą ribą.

Vėliau paaiškėjo, kad vokiečiai Rytprūsioje turėjo mažai kariuomenės ir visai nesikėsino į Lietuvą išiveržti. Visa tai gen. H. A. Niesselis naudojo tik kaip spaudimo priemonę sustabdyti karo veiksmus. Sėkmingai pradėta Šiaulių operacija turėjo netikėtai sustoti.

Lapkričio 24 d. Lietuvos kariuomenės dalys jau buvo visos pasitraukusios ir stovėjo senose pozicijose.

Sustabdžius karo veiksmus ir mūsų kariuomenei pasitraukus, gyventojai nusiminė. Ypatinai susirūpino Šiaulių miesto, Radviliškio ir kitų miestelių gyventojai, taipogi valstiečiai, kurių sodybos buvo prie didelių kelių. Bermontininkų siautėjimas jiems įgriso iki gyvo kaulo, jie bijojo ir jų keršto. Fronto vadas gavo daug skundų žodžiu ir raštu, atvykdavo ir delegacijos ir prašydavo gelbėti. Fronto vadas nebegalėjo keisti sprendimo, tad įtikinėjo, kad greitai bermontininkai pasitrauks ir ateis lietuviai.

ŠIAULIŲ IR PARTIZANŲ VEIKLA

Bermontininkams Lietuvoje įsigalėjus, prasidėjo reikštis partizanų veikla, pradžioje silpnai, vėliau išsiplėtė ir bermontininkam pridarė daug žalos. Kol veikė karo komendantūros ir savivaldybės, vietos gyventojai kreipdavosi su skundais pas savuosius ir prašydavo jų pagalbos. Komendantūras likvidavus, kitas privertus pasitraukti, vietos gyventojams nieko nebeliko, kaip tik patiems gintis. Tuo metu bermontininkų užimtose vietose ir pasireiškė partizanų veikla. Pradžioje ji buvo pakrika, vėliau organizuota ir rimta. Vadais tapdavo sumanesnieji ir drąsesnieji. Virgoličiui užėmus Šiaulius, pagyvėjo bermontininkų šėlimas. Rusų kolonistų tarpe nuolatos buvo gausu kriminalinio elemento — arkliavagių. Jų tarpe bermontininkai susiradavo gerų talkininkų.

Kaune, Šaunų sąjungos centre, kilo sumanymas partizanus remti, palaikyti jų nuotaiką ir geriau juos organizuoti. Šiauliuose įsisteigė "Laikinasis partizanų štabas", kuris perėmė partiza-

LAIMINGA PAGAVA

Du žemėlapiai Lietuvos valstybės sienoms

PETRAS BŪTENAS

(Pabaiga)

Lygiai toks pat atvejas ir Vyslos ypač 200 km ilgio žemupyje, kur dešinieji-rytiniai įtakai labiausia yra baltiški, prūsiški, dažniausia itin panašūs į lietuviškuosius; pvz. Vytauto D. diplomatinės kovos laikų — iš 1398 metų Salyno derybų čia galima priminti Vyslos žemupio Pagudės “pakrūmės” ir Pamedės upę *Uosa* 1, ist. šlt. lot. *Ossa*, o tokių upėvardžių randame ir M. Lietuvoje ar kitur Lietuvoje. Tokie pat baltiški yra ir Pripetės kairės-šiaurinės-jotvinginės pusės įtakai. O Dniepro 1500 km ilgio augštupio net abiejų pusių baseino įtakai daugiausia tebėra baltiški. Šitame baltiškojo vandenvardyno plote susikūrė ir sen. Lietuvos valstybė, jame randame visą aisčių-baltų tautų šeimą, kaip ir visų laikų visas jų kovas ir kovas su betkada į baltų erdvę besibrovusiais priešais su savo viliūgiškais, bet apgaulingais pretekstais baltams, o šiaurėje ir suomiams-ugrams kruvinai pavergti.

Gorodōkas 2, rus. *Gorodók*, aps. miestas, nuo rus. *górod*, *gorodók* “miestas, miestelis”, stovi tuoj į žiemvakarius nuo Vitebsko, į pietus nuo Nevlio ir į rytus nuo Polocko. LE. VII. 377 p. tėra: “minimas 1650 metais ir yra išlikę senovės lietuvių pilies pamatai”. Ta lietuvių pilis bus aiškiai gynusi Dauguvą tarp Vitebsko ir Polocko ir patį Polocką, stovėdama prieš rytinių slavų Velikijė Lukų pilį miestą. Gorodokas anksčiau

tikrai bus galėjęs turėti kitą pavadinimą — baltišką ar somišką, bet ir baltiškųjų vietovardžių tinklas liudija, kad greičiausia baltišką pavadinimą. Dar reikia jieškoti. Lietuviškųjų vietovardžių esama ir šioje apylinkėje.

Pvz. yra atsitikimų, kad baltai *piliės* žodį vartodavo kurioms savo gyvenvietėms vadinti, o Gorodoko vietovė yra lietuvių piliavietė, buvusi lietuvių pilis. Gi užėję ordininkai vokiečiai lengvai tokį vietovardinį *pilis*, -iės 4 žodį išsiversdavo į savo *Burg'ą* ar *Berg'ą*, lenkai — į savo *gród'ą* ar *miasto*, o rusai — į savo *gorod'ą* ar *grad'ą*. Čia dar daug darbo ir mūsų etnologams medžiaginės kultūros tyrinėtojams, o po to kol ir žemėlapių tam reikalui paruoš; taip pat ir mūsų karo istorikams, net bažnyčios istorikams, — baltų senovinės religijos ir krikščionybės tyrinėtojams, nes vien svetimaisiais tekstais visą laiką remtis ir jais šventai tikėti yra perskystas reikalas. Iš to įdarbio ir *pil-iā+kal-n-ių* neišsimoka išskirti, nes jie, spręstina, visi (visi kalnai ir kalneliai) buvo apgyvendinti. Baltų žemė yra piliakalnių ir pilių sistemos kultivuota ir valdyta šalis, kaip ir iš IX amžiaus pradeda aiškiausiai liudyti keliauninkas Vulfstanas savo kelionės į Aisčius plačiame aiškiam apraše (žr. Bg. III. 122-3 p.). Ir vis dar neturim ir neturim, o vis nudejuodami vienas kitą kurstom ir kurstom parašyti. Nors kartą, pagaliau, prašom sujusti.

nų - šaulių vadovavimą. Šaulių - partizanų veikla buvo įvairi. Jie puldinėdavo priešą, rinkdavo žinias, ardė susisiekimo ir susižinojimo priemones, gynė gyventojus nuo bermontininkų plėšimų ir t.t. Bermontininkams pasitraukus, jie perėmė saugoti valstybinį turtą, susisiekimo ir susižinojimo priemones. Lietuvos kariuomenei atvykus, turtą perduodavo kariuomenei, bei vietoje suorganizuotai milicijai.

Laikinis partizanų štabas likvidavosi, kariuomenei Šiaulius užėmus. Tolimesnę šaulių - partizanų globą perėmė Lietuvos Šaulių Sąjunga.

Bermontininkai pasitraukė į Rytprūsius. Pasitraukdami mažai darė žalos, nebeardė susisiekimo priemonių ir jau nebevykdė rekvizicijų.

Tik Gubernijos dvare ir Šiaulių mieste, kur buvo dideli šaudmenų sandėliai, įvykdė sprogdimų. Partizanams pavyko nukirpti laidus ir kai kuriuos sandėlius išgelbėti. Pasiliko dideli kiekiai šaudmenų, kuriuos saugojo šauliai - partizanai, kol atvyko mūsų kariuomenė.

Sekti, besitraukiančius bermontininkus buvo paskirti 1, 2 ir 5 pėstininkų pulkai.

Lietuvos kariuomenė užėmė: lapkričio 27 d. Joniškį, gruodžio 8 d. Šiaulius; gruodžio 10 d. Kelmę, Telšius, Sedą; gruodžio 15 d. kariuomenė ištaisai priėjo Mažosios Lietuvos sieną ir išstatė sargybas. Susirėmimų niekur nebebuvo. Gyventojai mūsų kariuomenę pasitikdavo su dideliu džiaugsmu. Džiaugėsi žemaičiai, drauge su jais — ir visa Lietuva

Nēvelis, -io 1 ar ir *Nēvlis*, -io 2, ežeras ir aps. miestas somiškas Lovātės upės pačio augšturio kairiame-vakariniame šone, į šiaurę nuo Vitebsko ir Gorodoko, pietvakariau Velikijė Lukų. Būdinga žinia iš LE. XX 264 p.: "1896 metais jame buvo 9062 gyventojai, bet stačiatikių tik 3467. Yra senas miestas ir turi pilį. Kadaisė buvo [Lietuvos. PB] pasienio miestas tarp Lietuvos ir Rusijos". Ir gyventojų plaukas rodo, kad tai ne rytinių slavų miestas, taigi net labai vėlai imtas slaviskai kolonizuoti.

Rus. *Nevel'*, km. *Nevlia* (Bg. III. 508, 887), šaknis *Nev-el-* ar *Nev-l-*, pagrindinė šaknis *Nev-*; suom. *neva* "bala, pala, pelkė, raistas". Taigi, vietovardis bus somiškas. Bet dėl visko reikale žr. ir V. A. Žučkevič, Toponimika Belorussii. Moskva, 1968 m. 158 p. *Nevel* kaimą L. Brastos srietyje Pinsko apskrityje, kuris metraštiskai yra rus. *Neb'l*, o tada jau baltišką vietovardis, ir dar žr. plg. Analiz. 199 p. rus. *Nobel'* ežerą ten pat.

Pōlòckas 1, 2, aps. miestas, ist. šlt. sen. slav. *Polot-isku* (i yra miagkij znak, t.y. nykstantis ir trumpesnis už trumpąjį i balsį, o u yra tvirdyj znak, t.y. nykstantis ir trumpesnis už trumpąjį u balsį), ir iš čia rus. *Pólock*. O ten prie jo Dauguvos vidurupio dešinys-šiaurinis įtakas yra rus. *Polota*, Pol-o-t-a, iš lat. **Palta*, plg. lat. *palte* "lietaus upelis, Regenbach, Pfütze" (Bg. I. 547, bet ir III. 741, 889 p.; AON. 113; Trtm. PN. 73 p.; Analiz. 202 p. *Polč'* upėv.; Lupež. 117 p.).

Pirmoji žinia apie Polocką yra įrašyta XII amžiaus rytinių slavų "Poviest' vremennyh liet" metraštyje sen. slavų kalba (verčiu): "o kiti slavėnai-slavai [atvykę iš užpripečio nuo Kievo. PB.] sėdosi [t.y. apsigyveno baltuose latgaliuose. PB.] prie Dauguvos upės ir pasivadino *poločane* [polockiečiais. PB.] dėl upės, tekančios į Dauguvą, vadinamos *Polota*; nuo jos ir pasivadino *poločane*." Šis tekstas aiškiai sako, kad ten atmigravusieji slavėnai-slavai pasivadinę jų atrastosios "Polotos" upėvardžiu. Taigi, tie atvykėliai tai upei vadinti savo pavadinimo neatsinešė. Taip pat, jau buvo minėta (L. Niederlės žml.), kad XII amžiuje, ir vėliau, tebematomas baltų išibrukimas į rytus pagal Polocką net abiem Dauguvos pusėms. Vadinasi, čia jau tada buvo griežtai susidurta ir kovota aborigenų baltų su atmigravusiais slavais. Ir todėl ta "Polota" = **Palta* 1 upė, žinoma, jau ir buvo baltiško pavadinimo. Be to, labai svarbu, Polocko miestas stovi Polotos "Paltos" upės pačio žemupio dešiniame-vakariniame baltų (!) krante, o ne tos upės kairėje-rytinėje — vadinsime, slavinėje pusėje. Taigi, ir vad. Polocko miesto pirmoji gyvenvietė tegalėjo būti tik baltiško pavadinimo. Užėję varingai-variagai tą

baltų gyvenvietę prie svarbios tekančio vandens arterijos (Dauguvos) savinasi savo kolonizacinei prekybai stiprinti su čia buviais baltais.

Osvej rus., ežeras Drisės aps., iš sen. slav. *Osvija* (i yra miagkij znak, t.y. nykstantis minkštasis balsis, trumpesnis už trumpąjį i) iš lat. **Asvija*, o liet. **Aš-v-ij-a* (Bg. III. 536 p. ir dar žr. Analiz. 200 p.; Lupež. 9; ir apšciai kt. šlt.), baltišką ežerėvardis. Priesagą -ij- vietovardžiams iš baltų kalbų ypač mėgsta vartoti prūsų ir lietuvių kalba. Ašvijos didelis ežeras ir jo pietiniame (!) krante to pat vardo bažnytkaimis stovi tuoj ryčiau Latvijos Latgalos, šiek tiek į žiemryčius nuo Drisės žiočių ir aps. miesto ir į pietvakarius nuo Sebežo ežero bei aps. miesto.

Sēbežas 1, rus. *Sebez*, ežeras ir aps. miestas Vitebsko gub. (Bg. III. 620), ryčiau Latvijos valstybės Latgalos. *Seb-ež-* yra somiškas vandenvardis, bet jo apylinkės yra latgališkos.

Torópa rus., betgi žodinė lytis niekaip neslaviška. Ji yra Dauguvos pačio augšturio dešinys-ziemvakarinis įtakas. Nuo šios upės į rytus, jau Dauguvos pačio augšturio kairės-rytinės pusės įtakai yra baltiškųjų pavadinimų, ir žr. Dauguvos baseino žemėlapi; taip pat prašom pasijieškoti ten dvi Lučėsos = Laukesos upes. Prie Toropos augšturio bei žiemryčiau Velikijė Lukų miesto stovi rus. *Toropéc*, tartinas *Toropėcas* 2 ar ir *Toròpcas* 2, aps. miestas. Greičiausia tartina *Tóropa* 1, — somiškas upėvardis ir, žinoma, toks pat pačios gyvenvietės pavadinimas; žr. Bg. III. 510, 888 p.

Usviáča rus. yra Dauguvos dešinys-šiaurinis 134 km ilgio įtakas ties Surazo aps. miestu ir rus. Kasplia (liet. **Kós*+upė 1) upės žiotimis. Bus iš liet. **Usà* (Bg. I. 513-6), *Us-v-iač-a* pagrindinė, be pošaknio *v*, šaknis bus **Us-* (Analiz. 211). Slavintą žodinę lytį tartumėm liet. *Usviáča* 2, daugiau niekaip kitaip nebesistengdami tarti. Prie jos stovi rus. *Usviáty*, 1021 m. ist. šlt. rus. *Usviat*, sen. rus. *Vusviat* (u yra tvirdyj znak, t.y. nykstantis balsis, trumpesnis už trumpąjį u), aps. miestas, vadinsime liet. *Usviátai* 2 ar ir *Usviátas* 2; į žiemryčius nuo Vitebsko ir į pietryčius nuo Nevlio, žiemryčiau Gorodoko.

Velikije Lúki rus., aps. miestas priesuom. Lovātės augšturio, vakariau Toropos upės, žiemryčiau Nevlio ir į rytus nuo Sebežo. Bus vadininti liet. *Velikijė Lúkai* 2, "didieji Lúkai", ir niekaip kitaip. Naugardo metraštyje 1166 metais tik *Luki*, o XV amžiuje jau *Velikije Luki* (LE. XXXIII, 315), nes, mat, Maskvos kniažestva užėmusi šią gyvenvietę smarkiai sustiprino, ten prieš Lietuvos valstybės pasienį pastatydama jau ir savo stipresnę pilį, todėl net ir patį "Luki" vietovardį, jį rasdama neslavišką, bent slavišku "Velikije" žodžiu apslavino, aprusino. Ar tas "Luki" nuo *laikas* 4 rus. "pole" žodžio, ar nuo

kaip kitas vietovardis suom. *Laukaa* rus. "Luga" (žr. plg. Bg. II. 284, III. 502, 508 ir kt. psl.), tai tuo tarpu dar nėra įtikinamai įrodyta ir išspręsta. Vis dėlto šią gyvenvietę supa somiškieji vietovardžiai, nors ir nuo šios gyvenvietės toliau į žiemryčius dar pasitaiko ir baltų vietovardžių. Dabar eimes ir kitaip aptinki pakalbančių (žr. Karys, 1 nr. 1969 m. 16 p.): kad, esą tie *Luki* nuo liet. *lañkas* 4 "linkis, įlinkis". Bet *lañko* ar *lankà* 4 "pieva" žodžių tipo lietuviškų vietovardžių už Dauguvos ten jau toli nėra pagrindo per daug jieškoti. Šitokios *lank-* šaknies ir reikšmės vietovardžių ypač pasitaiko lietuvių tautos plote, jie nueina į M. Lietuvą, Sūduvą-Jotvą ir net į Prūsą.

Veliz̄as 2, rus. *Veliz̄*, aps. miestas prie Dauguvos dešinio-šiaurinio kranto, į žiemryčius nuo Vitebsko, į žiemvakarius nuo Smolensko; LE-je jo nėra. Kamienas *Vel-iz̄-* su kirčiu priesagoje, o somiškuose žodžiuose kirtis prisilaiko pirmojo skiemens, kaip ir latvių kalboje, kurioje kirtis buvo šokinėjantis, kaip ir lietuvių ar prūsų kalboje, bet ilgainiui anoje Dauguvos pusėje dėl somiškosios (lybių, estų) kalbos įtakos, kirtis ir sustingo vis pirmajame žodžio skiemenyje. Daugiau nieko dėl *Veliz̄o* žodžio negaliu pasakyti, tam reikalui ir šaltinių stigdama. Priesagos *-iz̄-* vietovardžių pasitaiko ir baltų žemėje ir net labai toli nuo *Veliz̄o*. Suomių-ugrų, kaip ir šioje juostoje, vietovardžiams yra priesaga *-iz̄-* net dažna, ir žr. plg. Bg. III. 620 p.

Geriausia prieš akis turėti visus pvz. Polocko, D. Naugardo ir jų kaimynsčių vietovardžius. Tada dar daug ko reikiamo ir naudingo paaiškėtų. Atrodo, kad ir archeologija apie čia dar neviską pasakė. Vietovardžių atžvilgiu čia uždauguvyje yra erdvė, kur amžiuose susigrūsta trijų priešingų kultūrų: suomių-ugrų, baltų ir slavų, maišantis ir šiaurinių germanų-normanų-varingų (rus. variagi) — skandinavų įtakai. Bet visuotinai iš amžių etnikos imant, tai, apie uždauguvio vietovardžius (ypač vandenvardžius) kalbant, tegalima sutikti tik suomių-ugrų ir baltų vietovardžių pagrindą.

Rytuose

Žemėlapyje Lietuvos valstybė yra su visa lietuviškąja Dysnà Lėplio ežeru ir aps. miestu, bet be kolonizacinio kniazinio Borisov aps. miesto (aplink plačiai apstu lietuviškų vietovardžių ir net *Nemunų*) prie dn. Berezinos baltiškojo augštupio baseino, be Minsko sostinės, bet su Kaidanavà 2, surus. Dzeržinsk, Stolpcais 2 ir Nesvỹžiumi 2 (žr. plg. Anž.), išeinant į Pripetės upę apie Lunijos-Lunineco mstl. bei mgst. ir Lunino bžk., taigi ir su Pinsko aps. miestu. Daugiau žr. plg. Vilsono žemėlapyio skyriaus "Rytuose" skirsni.

Pietuose

Žr. Vilsono žemėlapyio skyriaus "Pietuose" skirsni. Į šį tarpą įeina: Piskas, pininis Drogičinas II msc. ir gst.; Kóbrinas 1, lenk. Kobryn mst., bus baltiškos kilmės vietovardis, ir žr. plg. Analiz. 192, 241 p., AON. 67 p.; piečiau ir pietvakariau Báltvydžio girios "trys lietuviškieji miestai": Lietuvós Brastà; Lietuvós Kámencas "L. akmēnē", rus. Kamenec Litovsk, lenk. Kamieniec Litewski ir Visóko-Litóvskas "L. augštūjai", rus. Vysoko-Litovsk, lenk. Wysokie Litewskie; taip pat V. Bugo upės nedidelis tarpas, kuris stovi šiauriau buv. Valuinės kniažestvos, o pro tą patogų tarpą iš pietų į šiaurę tuoj į jotvingų-sūduvių žemę bangomis eidavo kolonistai slavai. Čia yra ir Pinos-Pripetės 810 km ilgio balyno patys vakarai su baltiškaisiais upėvardžiais ir keliais ryškiais ežerėvardžiais. Čia daug sen. Lietuvos valstybės istorijos, valstybinės strategijos ženklų ir baltų (jotvingų ir lietuvių) etnikos kartu su milžiniška Báltvyžio giria ir jos visomis apylinkėmis. Būtų ne pro šalį, kad kas išsamiai ir rimtai parašytų tyrinėjimą. Bet ko yra prirašinėjęs autorius J. Krimantėnas "Jotvingiai ir Lietuvos sienos", — Karys, 7 nr. 1968 m., tas ištisai niekur niekuo niekaip netinka net ir autoriaus antraštinės temos reikalams. Dėl to tuo pačiu pradėjimu žr. Karys, 1 nr. 1969 m. 15-16 p. Itin gerai, kad parašyta: tada iš to turim pripažinti, kad jotvingų ar ir kitų baltų reikalai dar kur kas nebaigti tyrinėti ir suprasti ir kad atsikūrusios Lietuvos valstybės etnografinės sienos ne taip atlapui nustatinėjamos. Etnografinės ribas ir valstybės sienas labai paslaugiai padeda nustatinėti ir mūsieškieji vietovardžiai. Bet jei jie sufalsifikuojami, kiti ir kažkokiais "naujadarais" paverčiami ir neaprupinami metrikais bei tikromis geografinėmis padėtimis, tai jie tik niekalai.

Krssna flu. (Reg. Pol. et Duc. Lithuaniae, Voliniae . . . žml.), lenk. *Krzna* upėv. yra iš vakarinių baltų (prūsų) **Kirsnà* 4, o prūsų *kirsnan* neutrum yra liet. *júodas*, -à 3, lat. *melns*, -a. Ta *Kirsnós* upė yra kokių 80 km ilgio, teka iš vakarų į žiemryčius ir yra V. Bugo vidurupio kairyspietinis įtakas žemiau-žiemvakariau L. Brastos aps. miesto.

Lenk. *Zielawa* upėv. bus iš baltų šaknies **Zel-v-*, ir šaknų *Zal-v-*, *Zel-v-*, *Zal-v-*, *Zel-v-* (vis su pošakniu *v*) vandenvardžių bei gyvenviečių pavadinimų randame plačiai D. ir M. Lietuvoje. Ta *Zélva* 1 (lenk. Ziel-av-a) yra kokių 30 km ilgio upelė — anos *Kirsnós* žemupio dešinyspietirytinis įtakas į pietus nuo L. Brastos.

Gi nuo tos *Kirs-n-ós* žemupio ir tos *Zél-v-ós* žiočių už 110 km į žiemryčius randame nemuninės *Zélvos*, lenk. *Zelwianka*, rus. *Zelwianka*, 147 km ilgio upės, versmes lenk. *Lysków* (būtų liet.

Liskavà 1 ar ir 3b; plg. Nemuno vidurupio *Liškiavà* 3b, bžk. ir piliavietę bei ten *Lišk-ia-v-is* 1, ežerėvardį) bažnytkaimio apylinkėje, į pietvakarius nuo baltų Slānyms aps. miesto ir į pietus nuo baltų Valkavisko aps. miesto.

V. Bugo vidurupio ir žemupio baseino tolimesniame ypač etnikos tyrinėjime būtinai pravers šiedu Kirsnōs ir Zėlvos upėvardžiai. O *Kirsnos* vietovardžių esama ir tuoj į šiaurę nuo buginio Drogičino I miesto, taigi Polesia-oje, t. y. Drogičino ir Bielsko juostoje.

Pietvakariuose

Yra Drogičino I prie V. Bugo vidurupio, Bielsko ir Bālstogės (ši yra Lithuania'oje Propria'oje), Lōmžos, Viznos, lenk. Kołno "Kalnas, -o" miestai, į projektuotieji į Lietuvos valstybės plotą, betgi be lenk. *Ząbrów* miesčioiko iš baltų dvišaknio kamieno **Sam-brad-* iš **San-brad-* = **Sámbradas* 1, ir plg. priešdėlį *san-*, *sam-*, *są-* (jų visų senoji lytis yra *san-*) ir liet. *brādas* 4 "didelis purvas, klampynė; brastà, vok. Furt", ir dar žr. plg. AON. 130 p. *Zambre* ežerą 1297 metais Prūsijoje.

Šiame tarpe tęsiasi drogičininė-bielskinė ist. šlt. *polexianų* "jótvingų" lot. *Polexia*. Žr. Prūsos ir Sūdovos-Jótvos XIV amžiaus gerai baltiškaisiais ypač vandenvardžiais apginkluotą ribą Bg. III. 124-5 p. §91. Skatintina, kad kas nors tą ilgiausią ribą dar plačiau ištyrinėjęs aprašytų istorijos ir etnikos atžvilgiais, nes čia tebeslypi neatverstas ir sen. Lietuvos valstybės svarbus lapas, svetimųjų (pvz. kaimynų lenkų) tyrinėtųjų tebenutylimas, o mūsiškių, turbūt, dar nežinomas, kad niekur nieko neaptinki parašant nors bent kiek. Bet istorinės Polesia'os neišsimoka maišyti su daug ryčiau esančia lenk. *Polesie*, rus. *Poliesije*. Į tarpą įeina ir buginės Nāros, slav. Narew, dalies vidurupio ir viso žemupio baltiškasis baseinas, nebekalbant apie tos upės likusio vidurupio bei augštupio taip pat abiejų pusių baseiną. Ten visur Sūdovos-Jotvos pietinės juostos vakarinė dalis, — vakarinių baltų žemė ir sen. Lietuvos valstybės istorijos ir etnikos arena. Bet čia dabar vad. lenk. Mazowsze "Mozūrai", taigi vakarinių slavų lenkų kolonistų įvairių laikotarpių naujokynai. Dar daug kalbos ir istorikams, ir etnografams su etnologais. O istorija, atsiprašau, čia tebebainuojama. Ir todėl mūsiškiams tyrinėtojams išsimoka tyrinėjant pabūti ne tik atsargiems, bet ir ypač savarankiškiems, viską iš naujo ir iš pat pagrindų ištyrinėjant. Reikia "šiltai" (anot mūsų publicistų žodžio — numylėtinio, dažniausiai ne vietoje ir todėl negražiai vartojamo) atminti, kad šis baras stovi tuoj į šiaurę, žiemryčius bei rytus nuo Lenkijos valstybės paskutinės sostinės Vāršuvos, stovinčios baltų teritorijos pakluonėje. Tyrinėtųjų lenkų iš čia ir liguistas jautrumas.

Vakaruose

Už žemėlapyje Lietuvos valstybės išprojektuotosios sienos šit kas baltiško yra likę, tuo tarpu visai trumpai stambmenomis teoperuojant;

1) *Vikrà - Nydà - Žaldava* (XIV amžiuje lot. *Wickera*, vok. *Wikker*, o dabar lenk. *Wkra* iš **Vikrà*; vok. *Neide*, lenk. *Nyda*; vok. *Soldau*, lenk. *Działdówka*), prasidedanti prūsų Sasnōs srityje, kur buvo 1410.VII.15 metų Žalgirio-Tannenbergo mūšis, tekanti į pietus per vakarinių baltų žemę ir esanti V. Bugo (Vyslos dešinio-pietrytinio įtako) pačio žemupio dešinys-šiaurinis įtakas 25 km į žiemvakarius nuo Vāršuvos.

2) *Skirvà* 4, lenk. *Skirva* iš **Skirva*, prasidedanti į pietus nuo prūsų Sasnōs ir prūsų Lubavos sričių, tekanti į pietus per vakarinių baltų žemę ir esanti Vyslos dešinys-žiemrytinis įtakas 105 km į žiemvakarius nuo Vāršuvos.

3) *Vyslinė Dravantà* 3b, apie Torno-Torunės miestą, prasidedanti Sasnōs srityje, savo agštupio didžiule kilpa apriečianti Sasnōs ir Lubavos sričiokes ir tekanti per vakarinių baltų žemę, o nuo jos tuoj į vakarus ligi Vyslos yra prūsų Kulmo "kalno" sritis, kurią mozūrų lenkų didikai, nuo Prūsos atplėšę, XIII amžiuje padovanojo savo pasikviestam Vokiečių ordinui, kad tas jiems padėtų pliekti prūsus ir jų žemę lenkams ir vokiečiams atiduoti.

4) *Prieglinė Alnà* 4, prasidedanti Sasnōs srityje, kur ir Dravanta, Paserija ir Vikra-Nyda-Žaldava.

5) *Aismarinė Pā-ser-ij-a* 1, arba *Ser-ij-à* 3b, *Sar-ij-à* 3b, vok. *Passarge*, Pa-sar-g-e, iš **Pa-sar-j-ā*, ir žr. "4".

6) *Augštesnės yra Sasnōs ir Plikōsios*, arba *augštutinės, Bārtos* (XIV a. lot. *Plicka Bartha*) sritys. O dėl tų augštumų spyrėsi prūsai ir rungėsi Vokiečių ordinas su Lietuvos valstybe (Vytautu D.), Lenkijai irgi tai taikstantis užimti, kai jos jau buvo užgriebtos prūsų Kulmo ir Lubavos sritys, stovinčios pietvakariau. Ten Sasnoje net ir 1410 metų Žalgirio-Tannenbergo mūšis buvo, kur Ordinas buvo galutinai sužlugdytas. Visur pilna baltiškųjų vietovardžių.

7) *Sasnōs srities keletas miestų*: a) *Ilginiai* 2, pr. ir liet. galėjo būti vadinamas dabar vok. *Gilg-en+burg*, o ist. šlt. lot. *Ilienburg*, toliau *Ylginburg*, *Ilgenbergk*, *Ilgenburg*, *Ylienberg*, miestas prie dviejų posiaurių ilgų ežerų (LĖ. XXVI, 515-516); b) *Kalvà* 4, vok. *Kalwa* (Handtkės žml.), Kalwen bžk. 1410 metų Žalgirio-Tannenbergo mūšio vietovėje; c) *Neidenburgas* 1 vadinšime, vok. *Neid-en+burg* "Nydōs miestas" prie *Nydos* augštupio; d) *Žaldava* 1, o prūsų *Zaldavā* būtų, vok. *Soldau*, tark *Zold-au*, lenkų kiek perdirbtas naujai *Działdowo* (t.p.); bus tartina *Žald-av-a* 1 ir *Žald-uv-a* 1; e) ir kt. — O lig šiol, jei kur matėme kada ir mūsų spaudoje 1410 me-

tų Žalgirio-Tannenbergo mūšio schemų ar žemėlapių, tai ten, lyg tyčia, nei tokių, nei dar kokių mūšiškių vietovardžių neaptikome įrašytų. Netyrinėta, nepatirta, nežinota, o blogiausia, — kam svetimaisiais pasikliauta. Šio garsaus mūšio aprašai dar pakankamai nekvėpuoja savo baltiškumu lietuviškumu. O lenkai čia viską savinasi, net ir šio mūšio genialaus vado Vytauto D. vardą menkindami. Be to, Sasnos srities ankstyvas lenkinis-kryžiuotinis nukariavimas ir paskui 1410.VII.15 metų Žalgirio-Tannenbergo mūšis jungia prūso ir *lietuvių* politinį bei etninį reikalą, ir tai įsakmiai galima priminti Prūsijos (Prusia-Preussen) istorikams bei būsimiesiems Prūsos, arba Prūsų žemės, tyrinėtojams, jei, galop, atsirasimiesiems su reikiama nauja istorine bei etnografinė pažvalga. Ne tik lietuviai, bet ir prieš tai prūsai yra kovoję dėl savo ir Sasnos srities laisvės.

Visas didžiulis plotas nuo Vokiečių ordino okupavus valdytos Prussia'os-Preussen'o į pietus ligi Vyslos, kur dabar vakarinių slavų lenkų ištaisyta žemė, ir nuo Vyslos didžiosios kilpos į rytus ligi Vikros-Nydos-Žaldavos upės (ir nuo šios upės į rytus taip pat, t.y. buginės Naros net ir dešinės-vakarinės pusės baseine) yra vakarinių baltų žemė. Ir ji lietuvių buvo, ir tebėra, užmiršta ne tik smulkiai tyrinėti, bet bent stambmenomis aprašyti ir nors vadovėliškai priminti.

Žemėlapyje ta Lietuvos valstybei išprojektuoti siena parodoma išeinanti į šiaurę į Drūseiš ežerą ir Elbingo aps. miestą tarp prūsų Pamedės ir Pagudės "pakrūmės" sričių ir tuo keliu pasiekianti Aismares 35 km į pietvakarius nuo 1945 metų Paserijos žiočių — Vižainio potsdaminės linijos vakarinio-paaismarinio punkto, nuo kurio į pietryčius, kaip iš periodikoje paskelbtų projektinių žemėlapių matėme, yra išprojektuota 1918.II.16 metais atsikūrusios Lietuvos valstybės respublikos vakarinė siena, tik, gaila, ir ji periodikoje nenušviesta įvairiarūšiais argumentais.

P a b a i g a

Iš abiejuose projektiniuose žemėlapiuose suminėtuju Lietuvos valstybės sienų pozicijos nupiešiau bendrą istorinį ir ypač etninį vaizdą baltišką ir lietuvišką. Ką ligi šiol per gerokai metų pasisekė ypač "Karyje" ir iš dalies "Nepriklausomoje Lietuvoje" parašyti, tai daugiausia pravartu yra irgi tam pačiam etninių ribų reikalui. Taigi, viso lietuvių tautos ryškiojo ar ryškesnio ploto periferijos jau susakytos, ir vieni specialistai profesionalai jas gal pripažins, o kiti kritikuos, kritikuodami, greičiausia, ir toliau be viešų visuomenei skelbtinų, būtinųjų žinoti įrodymų. Pagrindinės žinios, galima sakyti, jau visos prieš akis. To ir siekia artimui pranešti, kai kartkartėmis nustačiau iš spaudos, jog pai-

niojamasi ar diplomatiškai vijurkiškai nutylima, kada ar nežinoma, ar abejojama.

Dabar, jei kas, galop, nors kartą nusiteiks ir tikrai norės, tai galės lengvai iš pat etnografinio pagrindo tyrinėti lietuvių tautos plotą ir pvz. būtina visais vietovardžiais, ar medžiaginės kultūros objektais ir tikrinti kitų autorių lig šiol pasirodžiusius ar ir dar pasirodysimus atsikūrusios Lietuvos valstybės sienų žemėlapius.

Bet Mažosios Lietuvos, to labai svarbaus Lietuvos etnografinio ploto komponento, nusitačius esu tuo tarpu daugiau jau nebeliesti viešai, periodikoje, ten lietuvių tautos etnografinių ribų bejieškant, nors net ir šiame straipsnyje tuo pačiu reikalu per kelias vietas vieną kitą svarbų dalyką esu pirmą kartą paminėjęs, kad tolimesni tyrinėtojai daugiau jau negirdomis nebepraleidintų. Nepalietimo priežastis: net aplink 1968 sukaktuvinius metus kaikurių autoritetų spausdintos knygos ar straipsniai be atodairos ėmę atsuko Mažosios Lietuvos ir Prūsos tyrinėjimo laikrodį vėl į senovinius svetimųjų kada parašymus bei interpretavimus. Kurgi galas? O jau 50 metų, kaip 1918.II.16 metais atsikūrė Lietuvos valstybė respublika!

Žinoma, šiokių ar tokių pavidalu žmonių bus rašoma. Tad manau, kad ir už kitus galiu įsakmiai paprašyti: rašykite pilnai, suprantamais įvardais, be išgalvotų vietovardžių ar jų lyčių, be nesamų tautų ir pan. ir su aiškiais objektams geografinėmis pozicijomis, su baltų ir kitų tautų tikraisiais plotais, ar sritiniais ploteliais įrodomai, ir visados viskam būtinai tuoj įrašant šaltinius, nešykščius, taigi aiškius šaltinius, nors būtiną rašoma žurnalams ir laikraščiams. Niekas negina autoriui savo nuomonės reikšti ir savo įrodymų skelbti. Bet iš konteksto tas viskas turi būti iškart matoma ar suprantama: tas viskas turi skirtis nuo pačių pavartotų šaltinių turinio.

Šitos sąlygos rimtam darbui yra būtiniausios. Be šitų sąlygų rašymas savo rimto ar rimtesnio tikslo nepasieks.

Žuvusiems 30 kariams lietuviams paminklas Červonos kaimo kapinėse, pastatytas 1932 metais Lietuvos karių iniciatyva. Paminkle iškalti šie žodžiai: "Žuvusiems Lietuvos kariams 1919-1920. Keleivai, pasakyk Lietuvai, kad mes žuvome gindami Tėvynę." Ar paminklas išliko okupantės Sov. Rusijos nagų nepaliestas, — nėra žinios dėl tos pačios Rusijos bailiai užleistos "geležinės uždangos." Kaimas ir kapinės su paminklu yra Latvijos valstybės Alūkstos apskrityje prie vieškelio iš Ylaukės, Anž. Eglaitės, lat. Eglaine, glžk. stoties (kuri į rytus nuo Rokišio aps. Obelių mstl. ir gst.) į Subato bažnytkaimį.

Ylauka, -ė vietovardžių pasitaiko Latvijos Seloje, taigi Dauguvos kairėje-pietinėje lietuvinėje pusėje. Ir Subatas 1, bžk. bei Panevėžio aps. Subāčius 2, mstl. bei gst. irgi Seloje. Ylaukiai 3a, vok. Ilawki-S. (Vokštž.) didokas ežeras yra Prūsų ežeryno vidurinės juostos vakarų pusėje, Galindoje, pietvakariu didžiulio Deigūnas 1, vok. Deyguhn-S., ežero, į vakarus nuo Lėčiaus aps. miesto. Prūsų 100x80 km ežeryno be galo gausūs ežerai ežerė-

JAUNAS ŽEMAITIS RYTŲ IR VAKARŲ FRONTE

BUVĖS KARO TALKININKAS

(Pabaiga)

Turime du sužeistus ir abu kraujuoja. Pajudėti nebegalime, nes siaučia baisiai žiauri ugnis. Girdėti atrieda tankai. Vienas pamažu išlenda iš dūmų. Pila iš kulkosvaidžio, bet kiton gatvės pusėn. Vokietukas užsidėjo panzerfaustą ant kairiojo peties, trupučiuką išlindo iš tarpdurio ir, beveik nesitaikęs, davė. Gerai pataikė! Tankas užsidegė, dūmai dar daugiau užgulė gatvę. Pagriebiam sužeistuosius ir — namas iš namo — skubam į ligoninę. Prie vienu durų, žiūrim, paguldytas tas jaunas leitenantas — kulkos pataikyta tiesiai tarp akių į kaktą.

Jau trečia diena, kai bolševikai puola prie Hallensee kvartalo, bet labai mažai jiems pavyko pasistūmėti į priekį. Vokiečiai ginasi iki pasakutiniųjų. Kai tik sugraibo išblaškytų karių būrelį, tuoj ir meta į kautynes. Pranešame muilą per Kurfuerstendamą, — gatvė labai plati ir labai apšaudoma. Ligoninė jau visai perpildyta. Nespėjam palikti sužeistuosius, kai prisistato žandarmerija ir visus tuoj siunčia į Charlottenburgą, į surinkimo punktą.

Seku paskui vieną vokietuką. Rusai jau apšaudė ir ligoninės gatvę. Kiek toliau tankistas, juoda uniforma, bėga per gatvę kiek tik galėdamas, į mūsų pusę. Atrodo, kad jį vytusi bičių spiečius — visas paskendęs kulku lietuje. Vyrukas nėra taip greitai bėgęs savo gyvenime, kaip dabar. Bet pasisėk! Staiga kulkos pradėjo aižyti sieną po mūsų nosim. Mudu prisiplojom

liai veik visi tebėra mūsiškųjų pavadinimų, ir nėra reikalo Prūsų ežeryno pravardžiuoti "Mozūrų ežerais".

* * *

Cia šitaip yra sutrumpinta (santrumpos): Vas.—Vasio ir Vil.—Vilsono žemėlapių skyriai; ML.—Mažoji Lietuva; Ltg.—Latgala; už D.—už Dauguvos; p.—pietūs, pietv.—pietvakariai, r.—rytai, š.—šiaurė ir v.—vakarai skirsniai.

Svarbiausios datos: 983 metais Vladimiras I pirmą kartą kariauja jotvingus, bet jų nenugal. VII.—p.; 1009 metais atsiranda Lietuvos vardas Vakaruose, o tai būta Lietuvos valstybės tolimuose pietryčiuose Rusės valstybės kaimynystėje. VII.—p.; 1038 metais Jaroslavas vėl kariauja jotvingus, bet nenukariauja. VII.—p.; 1040 metais tas pats Jaroslavas puola Lietuvą, bet ir jotvingai dar nenugalėti, nes jie jau buvo susijungę su lietuviais. VII.—p.; 1231 metų "Liber censuum Daniae" pirmasis šaltinis apie Prusią-Prūsiją (ne vien Prūsiją!) kaip aisčių-baltų tautų šalį nuo Vyslos žemupio per Nemuno žemupį ligi Dauguvos žemupio. VII.—ML. Tad Dusburgo kronika, parašyta prieš 1326 metus, yra daug jaunesnė už aną šaltinį, o pats Dusburgas yra XIV amžiaus pirmosios pusės Vokiečių ordino kronikininkas.

prie sienos, kaip prikalti. Sienoje buvo mažas išsikišimas, tai tą nunešė, kaip su pjūklų. Davėm atgal į ligoninės kiemą. Draugų jau neberadom — pasimetėm. Pritampu prie Wehrmachto būrelio. Jie visi sustoję ir klausosi. Būrelio viduryje pulkininkas drožia kalbą, persimetęs automatą per petį, ašaros bėga per skruostus. Kiek suprantu: "Motina tėvynė, ginkime iki paskutinio kraujo lašo". Vaizdas, tikrai, labai slegiantis. Pagalvojau, kad tas pulkininkas eina visai prie galo — gaus nervų ataką — priepuolį. Kiti kariai, kiek galėdami, bando dar jį raminti. Prisistato lauko policija ir: "Los, los!", traukiame nurodyta kryptimi, Charlottenburgo link. Pralendame pro geležinkelio tiltą. Čia išstatytos prieštankinės patrankos. Tuoj atsiduriame surinkimo vietoje. Labai iškilmingas pastatas, atrodo, kaip kokie rūmai. Nėra kada žvalgytis. Laimei, sutikau likusius, tik vienas jau ir vėl nubyrėjo. Taigi, belikome trys. Labai greit sudarė būrelį, berods, apie dvylikos karių, pasipildėme šoviniiais ir traukiame. Aš dar spėjau pasigriebti automato šovinių, nes tiko mano pistoletui. Veda viršila, tais pačiais keliais. Pralendam pro tiltą, paskui dešinėn. Kiek paėjęs vis tos stoties link, bet dabar iš kitos pusės, pakliūnam artilerijos ugnin. Prisišlaudžiam viename name, kol ugnis aprims. Užeinam virtuvėn, gal rasime ko užkąsti — nėra laimės — viskas tuščia. Atbėga vokiečių šaukdama, rodo, kad artilerija uždegė namą. Prašo, maldauja viršilos, kad siųstų mus į pastogę gesinti. Kol užbėgome į penktą augštą, uždusom. Laimei, ugnis dar nebuvo išsiplėtusi, smėliu ir vandeniui pavyko lengvai užgesinti. Manau, pasižvalgysiu pro stogę išmuštas skylės, kaip atrodo puolamas Berlynas. Baisu. Visur dūmai, dulkės ir griuvėsių krūvos.

Traukiame toliau. Praeiname pro sudaužytą tanketę ir kelis sunkvežimius. Prie jų keli užmušti kariai. Prisiungiam prie didesnio būrelio. Iš čia mus meta tiesiai į kautynes. Gatvė nelabai ilga, vienas galas atsimuša į geležinkelio pylimą, antras atsimuša į Kurfuerstendamą, nuo kur ir eina visas rusų puolimas. Pusę gatvės jau bolševikai užėmė, o kita pusė — dar vokiečių rankose. Mes, lietuviai, ir jaunas vokietukas, automatu ginkluotas, su greitais perbėgimais, namas iš namo, slenkame pirmyn, likusieji seka iš paskos. Mus pridengia kulkosvaidžių ugnim kariai. Vokietukas sako man: "Matai tą sudaužytą priekabą prie pat namo — bandykim dasi-

mušti iki jos". Prie tos priekabos buvo pusiau užgriuvęs rūšys, tai ten visi ir sulindom.

Po kiek laiko atskubėjo pas mus ir "daktaras" (tas lietuviukas), vis dar pilnoje SS uniformoje. Toliau pasistūmėti nėra galimybės: Bandyk tais griuvėsiais užbėgti, rusai tuojau nušluotų.

Pamažu įsitaisome geresnes pozicijas, ir bandedome išžiūrėti, iš kur ateina tokia smarki ugnis. Apdaužyti, kabantys balkonai, mus kiek dengia nuo žiaurios bolševikų ugnies, kurie sulindę į namus tik šluoja. Vokiečiai irgi pila iš kulkosvaidžių. Prisedame ir mes. Visai nesitaikom; tik pamatai dūmus ir duodi ta kryptimi. Bėda su šautuvu — labai nešvarus, negali taip greit išmesti iššautos tūtelės. Vokietuko automatas veikia puikiai. Belikome trys lietuviai — vienas vėl nubyrėjo. "Daktaras" sako, matęs jį paskutinį kartą, kai buvo sumaišytas su vokiečiais, kai visi apsikrovę panzerfaustais patraukė kita kryptimi. Draugužis truktelėjo man už rankovės ir sako: "Žiūrėk, ar matai ten, antrame augšte, kas ten darosi?" Matosi du vyrai, atrodo, kad rengiasi civiliais rūbais. Vienas pamojo ranka. Pagalvojau, jeigu į mus jie nešauda, tai tegu pasikaria. Viskas eina prie galo — ir jie nori išnešti sveiką kailį.

Bolševikai atidengia labai smarkią artilerijos ugnį, kuri trunka neilgai. Taip, su mažom pertraukom, pakartoja kokius penkis kartus. Pasiziūrime vienas į kitą — be žodžių suprantame, kad siūlas daugiau nebeišlaikys — truks. Wehrmachto eilės retėja. Vienas visai netoli, sukniubęs prie lengvojo kulkosvaidžio ir daugiau nebeskelia. Klausiu "daktaro", kada jis nusimes tą SS švarką; juk, atrodo, kaip tikras smogikas. Mum darosi labai karšta. Rusai, matyt, sužinojo mūsų pozicijas — nebegalime jau nei nosies iškišti. Jis tik pažiūrėjo, kaip kulkos aižo mūrą, numojo ranka, suspaudė šautuvą stipriau, sako: "Bandysiu prasimušti prie tų vokiečių, kitoje pusėje". Sakau: "Palauk trupučiuką, gal ugnis aptils". Staiga kitas draugužis šoko iš rūšio, atsiklaupė už priekabos ir duoda. Atsivėrė tikras pragaras. Rusai pradėjo tvoti į tą priekabą ir į rūšio angą. Draugužis pakliuvo blogiausiom padėtin, nes mes visai negalime jo pridengti. Gyvenime nemačiau tokio baisaus mirties šokio: kad išvengtų kulkų, tas lietuviukas šokinėjo ant rankų, kojų, šonų, nugaros — kaip įmanydamas. Pagaliau sukrito. Guli visai nejudėdamas. Pagalbos suteikti nebegalime, nors visai netoli guli. Jau palaikėme jį žuvusiu. Staiga, kad šoko, davė šuolį ir — pas mus, rūšyje. "Vyrelī, kas tau buvo?" — Nieko nesako, tik čiupinėjasi, visas labai išbalęs. Rodau, kad dugnas kruvinas. Taip tik atrodo, tai tik pradrėksta,

beveik nieko nejaučia. "Daktaras" sako: "Aš duosiu į kitą pusę, pridenkite mane, kiek galite". Nebaigęs sakinio šoko ir metėsi skersai gatvės. Vidury gatvės, taip, kaip šiandien matau, kilstelėjo rankos, šautuvas išslydo ir — puolė kniūbščias. Kelis kartus tik pasikilojo ir — viskas. Liko gulėti Berlyno gatvėje. Daugiau gimtosios žemelės, nei Vilkaviškio, nebematys. Tėvai, tikriausiai, dar laukia, kada sugrįš sūnus, Baliūnas; bet jau jo niekad nesulauks. Svetima žemelė priglaudė jau antrą lietuvį iš mūsų. Tikriausiai, jų nei kapų niekas nesuras.

Vokietukas pila iš automato, aš bandau priartinti šautuvu. Man labai sunkiai einasi. Turėjau pistoletą ir daug šovinių, tai jis paduoda tuščias apkabas, o aš papildau, kaip galėdamas greičiau. Užmetu akį ant gulinčio Baliūno. Tuo tarpu vokietis išlenda pusiau ant šaligatvio ir duoda iš kulkosvaidžio. Rusai jį tuoj nudeda. Krito šonu ant šaligatvio, tačiau lengvojo kulkosvaidžio nepaleido iš rankų. Draugai traukia jį už kojų į vidų. Darosi labai karšta. Draugužis, su peršautu dugnu (niekaip negaliu prisiminti jo vardo) sako: "Nešk muilą atgal, o mes tuoj iš paskos. Čia ilgiau išsilaikyti nebegalime. Man sveikatos dar užteks, tu nesirūpink".

Bolševikai pradėjo labai smarkiai spausti. Aiškiai matome, kaip slenka griuvėsiais vis arčiau ir arčiau. Nutaikę proga, duoda šuoliais į tarpdurius. Kaip minėjau, visi namai turėjo tokius įvažiavimus į kiemą, jie buvo, kaip šokimo lenta. Kariai ten susigrupuoja, įsitvirtina, vėliau bando plėstis pirmyn. Vokiečių ugnis paguldo du ruselius. Vieno automatas net skersai galvos atsidūrė. Po kiek laiko vienas, pagulėjęs, matyt sukaupęs paskutines jėgas, nušliaužė į namą.

Reikia būtinai ką nors daryti, kitaip bolševikai mus atskirs. Suspaudžiu rankose pistoletą ir, jau norėjau šokti, bet automatiškai kritau atgal. Ką matau — netikiu savo akimis. Iš kitos gatvės pusės du ruskeliai, atstatę automatų, jau taikosi duoti. Tik akimirkos bereikia. Aš traukiu vokietuką už rankovės, rodydamas pirštu. Laimė, vokietukas pirmas susigriebė ir truktelėjo iš savo automato. Atrodo, vienas ruselis susvyravo ir puolė, o kitas dingo. Kaip jie ten papuolė, mum nelabai aišku. Greičiausiai kiemais, ar griuvėsiais atlinko. Ten buvę vokiečiai apsižiopsojo — bolševikai išdygo visai nelauktoje vietoje. Dabar gauname ugnies iš dviejų šonų.

Papildžiau tuščias apkabas, draugužis sako: "Dabar nešk muilą, o mes, kiek palaukė, atbėgsime". Šoktelėjau ir nėra visu greičiu. Jaučiu — lyg žirniai šokinėja po kojomis. Atsirėmiau rankomis į tarpdurio kampą, kad kiek prisilai-

kyčiau ir griuvau vidun. Taip, griuvau ir daugiau nieko nebejaučiau.

Praveręs akis žiūriu, kad guliu kniūbščias, galva atsirėmusi į sieną. Kaip ilgai aš taip išgulėjau — nežinau. Bandau atsistoti — jaučiu krūtinėj, kairiam šone, skausmą. Be to, kairėje rankoje visai nėra jėgų. Norisi giliau atsišvėpti — trūksta oro, labai karšta, bet negaliu. Kai tik giliau įtraukiu, tai suima baisus skausmas, net akys raibsta. Dešinė ranka atsegu diržą. Diržas su šoviniais nuslydo po kojom, pasidarė trupučiuką lengviau. Tik dabar pradėdus su sigaudyti, kad esu sužeistas, reikia pagalbos. Žengiau porą žingsnių, matau, kitoje pusėje vokiečiai pila iš automatų. Aš, atsistojęs tarpduryje, moju dešine ranka ir rodau, kad esu sužeistas. Tačiau, jokios pagalbos nėra. Mano šalmas guli beveik ant šaligatvio. Tas šalmas lydėjo mane nuo Štettino iki pat Berlyno.

Matau, laiptai veda į virtuvę. Užkėliu koją ant laipto, o, sakau, vistiek tie prūsai visi rūsiuose, nėra ko viršun eiti. Skausmas nežmoniškas, vos išlaikau. Nežinau, kaip atsidūriau kiemo pusėje, bet, matyti, taip buvo lemta. Netoliese, matau, vienas folksšturmietis, atsiklaupęs už medžio ir žiūri į mane. Moju ranka ir rodau į šoną. Jis nejuda, tik žiūri, o aš vos pastoviu, bandau šaukti. Tik tada tas folksšturmietis susigriebė kame reikalas. Pribėgo, kažinko klausia. Tik parodžiau pirštu į kairį šoną ir kritau ant jo.

Praveriu akis — jaučiu guldo, bet daugiau nesusigaudau. Praveriu vėl akis, kažinkas laiko ranką, rodos kelia iš lovos. Dar, kaip per miegus, girdžiu kaip sako, kad dar vieną jauną atneša. Dienos šviesa kiek atgaivina; aplink Wehrmachto kariai apstoję ir žiūri į mane. Paprašiau vandens. Vienas, pagyvenęs Wehrmachto uniformoje, atsuka gertuvę ir pila. Spjoviau lauk, sakau: "Vandens, o ne šnapso!" Klausia: "Ar turi kur ginklą užsikišęs?" Sakau, kad ne. Turiu labai daug automato šovinių kišenėse. Tuoj iškraustu. Mat, sužeistus gabenant į ligoninę, visus ginklus paimdavo. Vienas iš vyresniųjų pažiūrėjo į kruvinus tvarsčius, palingavo galva, sako: "Labai sunkiai, labai sunkiai sužeistas". Man skausmas buvo nepakeliamas.

Du jauni vokietukai pagriebė neštuvus ir spaudžia. Skuba, kaip galėdami greičiau, o artillerijos sviediniai sproginėja. Kartais palieka mane ant šaligatvio ir abu neria vidun.

Pabundu. Guliu labai dideliame kambaryje. Dar tamsoka, bet jau galima įžiūrėti. Keista, nesigirdi jokio šaudymo, labai ramu. Norisi šlapintis, išsiritu iš lovos. Pamatau, šalia manęs guli dar vienas. Prieinu arčiau prie jo — nagį, tas pats arbediensto vyrukas, kuriam išplėšė

nugarą. Guli visai ramiai, rankas sudėjęs ant krūtinės. Pajudinau už rankos — nieko nesako; dar kartą, nieko — pamojau ranka, sakau, tikriausiai nebegyvas. Matyt, mes buvome palikti Dievo valiai, tik stebuklinga ranka dar išgelbėjo.

Vėl praveriu akis, matau, šalia manęs guli dar vienas, o aš pats didelėje lovoje. Gailestingoji sesuo šypsosi, klausia, kaip sekasi. Jaučiu, kad esu visas aptvarstytas ir labai skauda. Atėina daktaras, o iš paskos įeina du rusai, ginkluoti lėkštiniiais automatais. Priėina prie mano lovos, pažiūri, klausia, ar esu "oficier". Kratau galvą, kad ne. Jau buvo beiešinė, kai vienas sako: "Pažiūrėkim, časi (laikrodžio)". Aš turėjau laikrodį, bet buvo labai prastas. Vienas iš mūsų buvo radęs jų visą dėžutę. Pabalvojau: "Tu, driski, tau vistiek jis neis".

Pabudau aš jau vėl kitame kambaryje, tik čia buvo dar daugiau sužeistų karių. Man taip karšta, tvanku. Blaškausi, daužausi po lovą. Gailestingoji sesuo ramina, o man vis atrodo, kad rusai puola, bado durtuvais, tankai lekia per mus. Krūtinė apraišiota, tvarsčiai persisunkę krauju, visi raudoni.

Praėjus kelioms dienoms, karui pasibaigus mus kelis, sunkiai sužeistus, perkėlė į civilinę ligoninę. Suguldė į vežimėlį ir stumia. Kiek pavaziavus rusai sustabdo, pažiūri, bet leidžia toliau vežti. Martino Liuterio civilinėje ligoninėje tuojau padarė operaciją. Valė žaizdą. Peršauta per krūtinę ir plaučius. Kulka praėjo tik kokie du centimetrai nuo širdies. Labai rimtas sužeidimas.

Pabudęs po operacijos narkozės žiūriu, stovi liuteronė seselė; paglostė veidą ir sako: "Bus gerai, vaikelį". Gulime kambaryje dviese. Tas kitas pilietis, matyti, irgi labai sunkiai sužeistas, ir vis šaukia ant manęs: "Kodėl tu nekalbi, tu šveinehund! Kur mano pistoletas, nušausiu tave". Kartą jam taip bešaukiant atėjo seselė, kad davė jam velnių ir nutildė. Vargšas nutilo amžinai. Kitą dieną jo jau nebebuvo.

Buvau paguldintas mirties kambaryje, bet po antrosios operacijos perkėlė ten, kur gulėjo daugiau karių. Mano žaizda pradėjo labai pūliuoti, taigi reikėjo daryti trečią operaciją. Po jos pamažu pradėjau sveikti ir, po gerų trijų mėnesių, apleidau ligoninę.

Buvau sužeistas pačią paskutinę karo dieną. Berlynas buvo aplaistytas lietuvišku krauju. Ten, taip pat, buvo sudėta ir lietuvių gyvybių. Buvusio mūsų būrelio, kiek žinau, išlikome tik du: tas sužeista koja ir aš. Nebuvome mes kokie naciai ar žudikai, bet atėjome į kariuomenę, į bendrą kovą. Juk didžiausias priešas buvo bolševikai ir jų nešamas "išlaisvinimas" mūsų tautai ir pasauliui.

Redaguoja —
 Š. P. Petrušaitis
 1561 Holmes Ave.
 Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

Linksmų šv. Kalėdų ir laimingų Naujųjų Metų linkime sesėms ir broliams šauliams, jų šeimoms, šaulių bičiuliams ir visiems geros valios lietuviams, kur jie bebūtų — laisvėje ar priespaudoje.

Sutikdami 1970-sius metus pasižadėkime visomis galimomis priemonėmis prisidėti prie greitesnio laisvės ryto mūsų tėvų žemei — LIETUVAI — priartinimo.

LŠST Centro Valdyba

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS

Lapkričio 23 d. DLK Kęstučio šaulių kuopa Racine, Wis., paminėjo Lietuvos ginkluotųjų jėgų atkūrimo 51-sias metines. Jos buvo pradėtos pamaldomis šv. Kazimiero bažnyčioje. 3 val. p. p., tos pačios parapijos svetainėje, įvyko iškilmingas susirinkimas — minėjimas.

Minėjimą atidarė DLK Kęstučio šaulių kuopos pirm. š. P. Petrušaitis, trumpais žodžiais primindamas ginkluotųjų jėgų reikšmę Lietuvos valstybiniam gyvenime. Tylos minute buvo pagerbti šiais metais paskutinieji mirę Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai — Petras Klimas ir Aleksandras Stulginskis, bei visi kiti, žuvę dėl Lietuvos laisvės kovotojai.

LŠST Garbės Teismo pirmininkas, š. Algirdas Budreckas, atvykęs iš Čikagos, kalbėjo apie lapkričio 23-sios reikšmę Nepriklausomybės kovų metu ir ragino išsivijus lietuvius sekėti tų lietuvių pėdomis, kurie tada nebodami pavojų, pakėlė ginklą dėl tautos laisvės. Dabar, čia, mes negalime kovoti fiziniiais ginklais, todėl turime budėti politinėje arenoje, reikštis savo kultūriniais turtais, kuriuos paveldėjome iš savo tėvų žemės.

Minėjimas baigtas Lietuvos Himnu. Po jo įvyko bendros vaišės.

P. P.

LŠST CV išleidžia dalį Vlodo Pūtvio raštų. Bus perspausdinti fotografavimo būdu II ir III raštų tomai, nes I tomo neturima — jį bolševikai sunaikino Lietuvoje. Abu tomai išeis vienoje knygoje su dviem naujais straipsniais. LŠST garbės narys

Aleksandras Mantautas paruošė trumpą Vlodo Pūtvio biografijos santrauką, o š. prof. dr. Vaidevutis A. Mantautas straipsnį apie Pūtvio filosofiją.

Knygos kaina 5 dol. Garbės prenumerata — 10 dol. Garbės prenumeratorių pavardės bus paskelbtos knygoje.

Užsakymus su pinigais siųsti: CV Tiekimo Skyriui: š. Petras Padvaiskas, 2640 W. 69th St., Chicago, Ill. 60629. Tel. 476-2952.

CV perėmė iš Vytauto Didžiojo šaulių kuopos globoti iš Lietuvos atvežtą karinę šaulių vėliavą. Jos globėju — vėliavniku paskirtas CV II vicepirmininkas š. Antanas Gintneris.

LŠST Visuotinam Atstovų suvažiavimui, kuris įvyksta 1970 m. balandžio mėn. 25-26 dienomis, Detroite, ruošti sudarytas komitetas, į kurį įeina: CV atstovas — S-gos Garbės Teismo narys š. Mar. šnapštys, švyturio jūrų š. kp. pirm. š. Mykolas

Vitkus ir St. Butkauskas š. kp. vicepirm. š. Leonardas Šulcas.

APDOVANOJIMAI

Tautos šventės — Rugsėjo 8-sios proga apdovanoti:

J. Daumantas š. kp. Los Angeles garbės šaulys Lietuvos Konsulas dr. J. Bielskis — šaulių žvaigždės ordinu; Vl. Pūtvio š. kp. garbės šaulys kun. dr. Petras Užubalis — š. ordinu ir š. Klemas Kiaušas — š. ordinu. Ily Stasys Jokubaitis ir L.K. Mindauvi. Pūtvio š. kp. Toronte garbės šaulio š. kp. Montrealyje š. Pranas Dikaitis — š. medaliu. Pagrindas: š. Ordino Tarybos nutarimas Nr. 28/69.

Vytauto Didžiojo š. kp. Čikagoje savo garbės šauliu išrinko dabartinį centro valdybos pirmininką š. Vladą Išganaitį.

Centro valdybos sekretorius š. Juozas Grybauskas išsikėlė gyventi į Arizonos valstiją, todėl jam pačiam prašant, iš eityjų pareigų atleidišiamas.

PRANEI KAŽEMĖKAITYTEI-NAUJOKIENEI
 mirus, jos broliui šauliui Viktorui Kažemėkaičiui ir jo šeimai
 bei visiems artimiesiems reiškiamo brolišką užuojautą.

DLK Kęstučio Šaulių Kuopa

Ilgamečiui šauliui JONUI JUODVALKIUI mirus, jo pusbroliui š. rašytojui Anatolijui Kairiui, LŠST kontrolės komisijos nariui, ir visiems artimiesiems reiškiamo brolišką užuojautą.

LŠST Centro Valdyba

A T E I K

*Gimei Betliejui, kad gyventum
Žmonių širdyse amžinai,
Kad žemės nuodėmės nuplautum
Kentėjai kantriai — nekaltai.*

*Mirei dėl mūsų — prisikėlei —
Stebūklais ženklinai kelius,
Nuodėmingiausiojo gailėjai
Spindėjai meile tik dėl mūsų.*

*Ir įtikėjo minių minios...
Ir nekalta didi auka —
Liks besiveržiančiu šaltiniu
Gyva tikėjimo tiesa.*

*Dvidešimtas amžius baigia slinkti
Į tolių — grimstančias gelmes;
Kristus kasmet sugriš atgimti,
Kol žmonės tos prasmės norės.*

*O laukiam Tavęs Kūdikėli!
Ateik sušildyk mūsų jausmus,
Mes be Tavęs sustingę vėjai,
Ateik greičiau, ateik pas mus!*

K. K.

Kalėdų belaukiant

Kiekvienas savaip išgyvename Kalėdų švenčių nuotaikas, jų laukimą. Priklauso kokiose tradicijose augta, kokiose sąlygose dabar gyvenama, kaip esame nusiteikę, kokia širdimi priimame Kristaus gimimo prasmę.

Niekad savo gilaus jausmo nepaverskime komercija. Lakstymas po krautuves, gausus dovanų pirkimas, jų pakavimas atima daug laiko ir energijos, tada jo nebelieka tinkamam susikaupimui, geresniam prasmingų švenčių pasiruošimui.

Jau iš anksto vienas kitą su šia švente sveikiname, norėdami tuo džiaugsmu su artimaisiais

pasidalinti, bent kartą metuose su visais susirišti.

Kalėdos — viena iš svarbiausių religinių švenčių. Kas gali būti prasmingiau, kaip Kristaus užgimimas — naujos gyvybės atėjimas žmonijai išgelbėti. Kalėdų šventės turėtų suburti, sujungti, nors ir atitolusią, ar išsisklaidžiusią šeimą.

Šaulės lietuviškų tradicijų puoselėtojos — palaikytojos. Mūsų pareiga Kalėdų nuotaikas gyvu pavyzdžiu perduoti jaunesniosiems sesėms. Todėl kiekvienoje šeimoje, kur yra šaulė, turi būti ruošiamos Kūčios, nepraleiskime nei vieną metą šios gražiausios mūsų tradicijos. Pasikvieskime mums artimas jaunesnes šeimas, tuos, kurie lietuviškų Kūčių neruošia. Nepamirškime ir viengungių, senelių, kurių gal niekas nepakvies. Po Kūčių, vidurnaktį gera nuvykti į Betliejaus mišias. Tas viskas šventiškai nuteikia. Šventiškai nuteikia ir skoningas kalėdinis buto papuošimas. Nepamirškime ir savųjų šiaudinukų, tai gražiausias eglutės papuošalas. Pamokykime jaunosius šiaudinukais puošti eglutę, jiems bus įdomu ir naudinga.

Kalėdų šventės yra džiaugsmo šventė. Nėra didesnio džiaugsmo, kaip ką nors gero kitam padaryti. Stenkimės šioje prasmėje jas praleisti, kad ne tik mūsų šeima būtų laiminga, bet gal žinome tokių, kurie nepajėgia savo švenčių susiruošti, gal yra sergančių šaulių, kokių nepajėgių senelių. Žinodamos ko trūksta, aplankę nuneškime, šventiškai juos nuteikime. Visi turime artimųjų Lietuvoje bei kituose kraštuose. Daug kur reikalinga mūsų pagalba. Mes pačios, kaip moterys, geriausiai jaučiame, kur turi būti mūsų širdis atverta ir ranka ištiesta.

Tegul Kalėdų šventės per geruosius darbus ir mus dangiška malone pripildo, kad mes, meilės pilnomis ir atviromis širdimis viena kitai, dar su didesniu užsidegimu šaulišką darbą toliau tęstume.

Prasmingų ir jaukių Kalėdų švenčių visoms mielosioms sesėms ir broliams linkiu.

Jūsų

K. Kodatiene

Valantinų pagerbime perduodama ištrauka iš "Kalniškės mūšio". Iš k.: šauliai Stefa Kaunelienė, Lidija Mingėlienė, Vincas Tamošiūnas ir Danutė Petronienė; apačioje — muz. Stasys Sližys ir šeima. K. Sragausko nuotr.

DVIGUBO AUKSINIO JUBILĖJAUS PAGERBIMAS

Rugsėjo 28 d. Detroito Stasio Butkaus šaulių kuopa suruošė pagerbimą nusipelnusiems Žemaitijos lietuviams Kazimierai ir Povilui Valentinams, dvigubo jubilėjaus — lietuviškos - šauliškos veiklos ir auksinių vedybų, proga.

Į iškilmingas pamaldas bažnyčioje ir banketą Lietuvių Namuose atsilankė gausus būrys: šeimos narių, šaulių, draugų ir pažįstamų. Programos vedėja šaulė St. Kaunelienė gražiai pristatė jubilatus ir apibūdino jų darbus. Kai buvo apžvelgtos Povilo Valentino kovos dėl Lietuvos laisvės, joms prisiminti buvo duotas montažas iš Kalniškės mūšio poemos. Montažą išpildė: Danutė Petronienė, Lidija Mingėlienė ir Vincas Tamošiūnas. Iškilmėms besibaigiant, tie patys šauliai išpildė senovės vestuvių nuotrupas.

Jubilatai susilaukė dovanų ir daug sveikinimų. Ypač prasmingos dovanos buvo: St. Butkaus kuopos — 4 tomiai Br. Kviklio "Mūsų Lietuva", Centro Valdybos knyga "Nepriklausomai Lietuvai" ir Aušros liuanistinės mokyklos — lieta Vytis.

Prie šių iškilmių paruošimo, bei didžiųjų brolių šaulių darbų, daug prisidėjo ir kuopos šaulės moterys, dalyvaudamos programoje ir skaniai visus svečius pavaišindamos.

UNIFORMŲ REIKALU

Atėjo laikas, kad ir moterys šaulės pradėjo domėtis uniformų reikalu. Kai kurie vienetai jas įsigijo. Montrealio šaulės — pilkas suknelės, Lietuvoje buvusią tradicinę uniformą. Toronto šaulės — plkus kostiumėlius. Detroito jūros šaulių dalis — amerikiečių navy uniforma.

Uniforma yra kartu ir tvarkingumo, susiklausymo ženklas. Prašoma sesių turėti kantrybės ir kitų vienetai nesisiūti uniformų, kol jos nebus S-gos pirmininko patvirtintos ir oficialiai paskelbtos. Tuo tarpu, vieton jų, visur kur galima, dėvėkite moterų šaulių išeiginę uniformą — tautiniais rūbais. Kas iš sesių turite kokių sugestijų dėl uniformos, rašykite man adresu: 9225 Carlyle Ave., Surfside, Fla. 33154.

Laukiu ur jūsų straipsnių, žinučių, nuotraukų.

Čikagos moterų šaulių vadovė Stasė Cecevičienė, nors neseniai perėmė pareigas, bet nuoširdžiai įsitraukė į moterų šaulių veiklą visuose šauliškuose parengimuose gražiai su moterimis talkininkaudama. Vėlinių proga, kartu su S-gos pirmininku, aplankė mirusių kapus ir uždegė žvakutes ant brangios atminties sesės Emilijos Petrauskaitės, kun. šeštoko ir kt. šaulių kapų. Sesė Cecevičienė yra ir kuopos ligonių lankymo komisijoje, o taip pat Vytauto Didžiojo kuopos mecenatė ir Kūma. Sveikiname!

Vytauto Didžiojo kuopos šaulė Olga Vyšniauskienė, ypatingai duosni sesė, negalėdama fiziniai atlikti šaulišku pareigų, nuolat remia šaulius aukomis. Paskutiniu metu paaukojo Vyt. Didžiojo kuopai 100 dol. ir meno kuopelei 100 dol. Čikaga laiminga, turėdama tokią sesę. Visos šaulės linkime mielažiai sesei Olgai geriausios sveikatos.

ONAI JUŠKIENEI

okupuotoje Lietuvoje mirus, jos sūnui šauliui Broniui ir marčiai šaulei Leonai Juškoms reiškiamo brolišką užuojautą ir kartu liūdime.

DLK Kęstučio Šaulių Kuopa

— Amerikiečiai išbandė ir taktiniai pavartojo desantininkus didesniu, kaip iki šiol bet kur naudotu greičiu. Tam tikslui yra pritaikyti specialūs parašutai žmonėms ir tiekimui, bei ginklams išmesti iš didesnio augščio (14,000 pėdų), arba iš mažo augščio (500 pėdų), skrendant lėktuvui iki 1000 mazgų greičiu, esant lietngam orui, arba blogam matomumui. Šiuo metu vykdomas apmokymas bataliono sąstate. Galint operuoti didesniais greičiais ir augščiais, bus galima giliai ir sėkmingiau įsiveržti į priešų užnugarį nepastebėtiems ir greičiau susirinkti į vienetus veiksams. Pastebėtina, kad leidžiantis iš didesnių augščių, naudojamas laisvas kritimas iki kritiško augščio lygio.

— Karinių jėgų pavartojimas, sprendžiant ir tvarkant namines socialines problemas — riaušes, karinėje amerikiečių spaudoje plačiai nagrinėjama. Išryškinamas yra pavojus, valstybės ginkluotų jėgų naudojimas socialpolitiniuose krašto reikaluose, kai maištų ir deginimų veiksmai dengiami pagrįstais reikalavimais konstitucijos ribose. Tokiu atveju civilinė valdžia naudoja kariuomenę ne tiesioginei paskirčiai, nes "kovojava ne su priešu, bet su tos pačios valstybės piliečiais" (R. B. Fisher, Unhealthy Symptoms). Iš laikymas ir atstatymas įstatymų krašto ribose yra civilinės administracijos reikalas. Tikrumoje gi, tik anarchistas tvirtintų, kad visuomenė neturi teisų būti apsaugota nuo netvarkos ir prievartavimo, kai civilinė valdžia neturi pakankamai jėgos išlaikyti krašte tvarką, ypatinai šiuo metu komunistams vykdančiam tautų "išlaisvinimo" programą. Amerikos konstitucija aiškiai pabrėžia asmens ir privačios nuosavybės apsaugą, nuo neleistinų prievartavimų, kenkiančių individui ir jo nuosavybei. Nesilaikantiems šio reikalavimo, taikoma jėga. Kongresas piliečių apsaugą vykdo egzekutyvinėmis — fizinėmis priemonėmis; į jų sąstatą įeina ir krašto gynybos gink-

luotos jėgos, todėl ir kariuomenė, nori ar ne, Kongreso interpretavimu, yra tik dalis bendros politikos. "Kariuomenė išsina iš visuomenės, kaip organizacija ir yra sudaryta iš visuomenės narių — piliečių, todėl karinės jėgos negali stovėti toli už visuomenės užnugario ir jos interesų; tolygiai kaip visuomenė negali palikti karinių jėgų savų pačių likimui" (O. Sherbert — Neo Utopianism).

Amerika turi labai plataus masto tarptautinių įsipareigojimų, kurie vykdomi civilinės valdžios, tačiau (deja), remiant ginkluota jėga, iš kitos pusės — komunizmo pastangos išstumti amerikiečius iš pasaulinės arenos, susilpninti ekonominiai ir militariniai valstybės viduje, kad sunaikintų esamą santvarką, kuri šiuo metu yra išlaikoma politinėmis ir ekonominėmis priemonėmis, nebe karinių jėgų ramsčio, prie kurio prisideda ir krašto visuomenė. Visuomenė prisideda mediaginiai: krašto biudžetas, moraliniai — savi interesai saugojami savų sūnų ir dukterų krauju ir pastangomis. Reikia paminėti skirtumą tarp ankstyvesnės savanorių kariuomenės sąstato ir dabartinės — karine prievole pagrįstos. Šiuo metu į kariuomenės sąstatą įeina elementas jau su destruktyvia praktika kraštui — valstybinių vėliavų ir kariuomenės šaukimo kortelių degintojai, gatvių ir universitetų riaušių dalyviai ir vada, kurių nusistatymas yra vykdyti tą patį destruktyvų darbą kariuomenėje ir pagaliau, dezertuoti, kad ardžius kariuomenėje drausmę ir griovus jos morale. Pakliuvus, gi, dalis tokio elemento tvarkos atstatymo darban, gali sudaryti visai nelauktas ir ncpalankias aplinkybes.

Visuomenės vaidmuo tokiais atvejais yra nepaprastai didelis, suprantant, ko siekia riaušių kėlėjai, žinant, kieno naudai, ar nenaudai, tai daroma ir kokioje padėtyje tokiais atvejais visuomenė atsiduria. Tų nuolatų dalis atsiduria ir ginkluotų jėgų tarpe. Visuomenės subrendimas

suprasti teisingai savo krašto reikalus yra didžiausias laidas krašto saugumui, nes kaip minėta, kariuomenė yra sudaryta iš visuomenės narių. Šį subrendimą amerikiečių ginkluotos jėgos įrodė Detroito, Michigane, Washingtono ir kitur — asmeniškos pažiūros ir socialinės santvarkos pasireiškimus, politikų vedamą liniją, neturėjo įtakos vykdančiam vyriausybei (kurį jie patys išrinkto) statomus uždavinius. "Amerikos kariuomenė yra priedanga ir saugotoja krašto ir piliečių nuo išorės priešų ir katastrofiško prievartavimo viduje" (C. Coats — Shield and Protection).

Branduolinių ginklų gamybą Kinija perkelia į Tibetą

Kokie santykiai su Sovietų Sąjunga bebūti, Kinija nenumato, kad pastovūs ilgai tęsis, todėl elgiasi taip, lyg prie jos šiaurinio rubežiaus būtų "tradicinis" priešas, bet ne "broliška socialistinė valstybė". Iš Sincjano rajono, prie sovietinio Kazachstano rubežiaus, visi branduolinių ginklų įrengimai ir bandomieji poligonai perkeliama į kraštutinę pietvakarių provinciją — Tibetą.

Augštose plokštumose ir giliose daubose, nuo Indiją skiriančių Himalajų kalnų ir toli nuo sovietinio rubežiaus, ten bus išdėstyti kiniečių branduolinių reaktorai, netoli nuo bandomųjų poligonų. Taipogi ten ir tarpkontinentinių balistinių raketų leidimo įrengimai, kurie dar tebėra bandomų stadijoje.

Branduolinių ginklų gamybos fabriku laipsniškas perkraustymas į Tibetą buvo pradėtas jau prieš metus, t.y., dar prieš susidūrimą ant upės Ussuri — pirmą didesnę susirėmimą, apie kurį sužinojo ir Vakarai.

Apie kinietiškos branduolinės pramonės naują dislokaciją Vakarams pasidarė žinoma tik dabar, iš naujos tibetiečių pabėgėlių grupės, atvykusios į Indiją.

K. mjr. J. Šarūnas

Lietuvių karių kapai Vokietijoje

A. Makutėnas praneša, kad Andersono karių kapinėse palaidoti šie buv. vokiečių kariai, sąrašuose atžymėti kaip lietuviai: Antanas Stankus, g. 1909.VII.20, m. 1945.XII.26; Joseph Kaleuskas, g. 1915.VIII.28, m. 1945.VIII.6; Alexander Sascjs, g. 1925.XII.10, m. 1945.VIII.4; Boleslav Kobaitis, g. 1907.XI.13 Rygoje, m. 1945.VIII.11.

Aiškiai matyti, jog vardai ir dauguma pavardžių iškraipyti, tačiau artimieji dar galėtų juos atpažinti.

(PLB Vokietijos Krašto valdybos INFORMACIJOS, nr. 8, 1969)

**Pirmojo Lietuvos Prezidento
Antano Smetonos
Karo Mokyklos 50 metų sukakties
minėjimas**

Adelaidėje (Pietų Australijoje) įsikūrę buv. Lietuvos kariuomenės karininkai, š. m. lapkr. mėn. 8 d. paminėjo Karo mokyklos įsteigimo 50 ties metų sukaktį. Minėjimo rengėjai buvo K. Taparas, Jz. Lapšys, A. Levickis, Vc. Šimkus ir Vl. Radzevičius. Jie nuoširdžiai rūpinosi, kad dienos mintis ir minėjimo prasmė pasiektų kiekvieną baigusįjį Lietuvos Karo mokyklą.

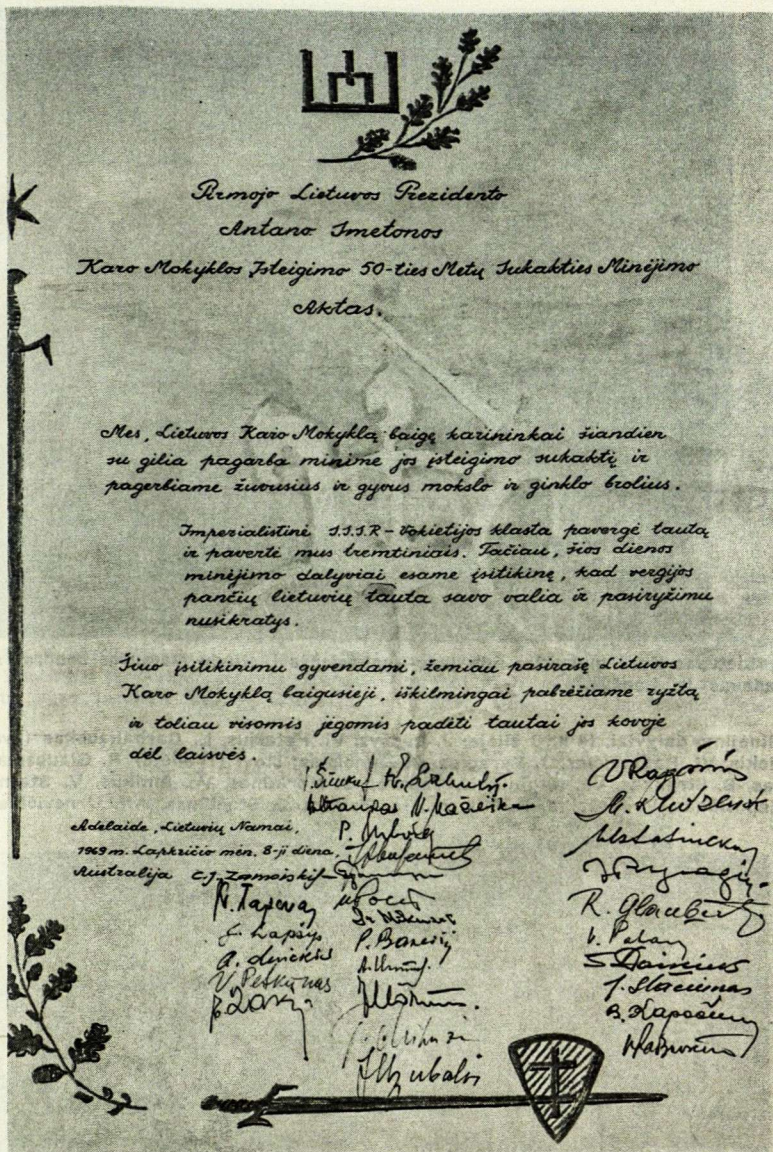
Sukakties minėjimas buvo pradėtas pamaldomis šv. Kazimiero koplyčioje. Pamaldas atlaikė Adelaidės Lietuvių Bendruomenės kapelionas kun. A. Kazlauskas, M.I.C. Pamaldose giedojo (maloni staigmena!) būvę kariūnai. Vargonais pritarė ir vadovavo Vc. Šimkus.

Vakare, Lietuvių Namuose, prie vienintelio Australijoje "Žuvusiems už Lietuvą" paminklo, buvo skaitomas minėjimo aktas. Susikaupimo ir tylos minute buvo pagerbti mokslo ir ginklo draugai ir jų prisiminimui padėtas laurų vainikas. Akte, kurį pasirašė visi Lietuvos Karo mokyklą baigę minėjimo dalyviai, yra pabrėžtas ryžtas visomis jėgomis padėti tautai jos kovoje dėl laisvės.

Minėjimas buvo baigtas prisiminimų vakariene. Dalyviai su žmonėmis ir svečiais — karininkų našlėmis ir buv. Lietuvos kariuomenės karininkais prisiminė jaunąsias, Karo mokykloje praleistas, dienas. Atidarymo žodį tarė A. Levickis ir pakvietė dalyvius tostui už Lietuvos Karo mokyklą ir jos kariūnus. Po skambios dainos "Kur aš nukeliausiu, nakvynėle gausiu", kalbėjo K. Labutis apie I laidos gyvenimą ir darbą. Po to, ilgametis dirigentas ir muzikas Vc. Šimkus pakvietė "kariūnus" dainai prie pianino. Šauniai suskambėjo "Bunda vyčiai" ir "Dunda, trankosi griauštiniai".

Iš 34 Adelaidėje gyvenančių kadro ir aspirantų karininkų, minėjime dalyvavo 27. Dėka rūpestingos organizacijos, minėjimas buvo įspūdingas ir praėjo su giliu išgyvenimu. Šventės nuotaiką pakėlė dalyvavimas pačių pirmųjų laidų atstovų: I — K. Labutis, šiai progai atvykęs iš Canberros, II — P. Urbonas ir III laidos — J. Pyragius. Šventė buvo baigta paskutiniosios laidos atstovo C. Zamoiskio žodžiu, kurio pabaigą čia cituojame:

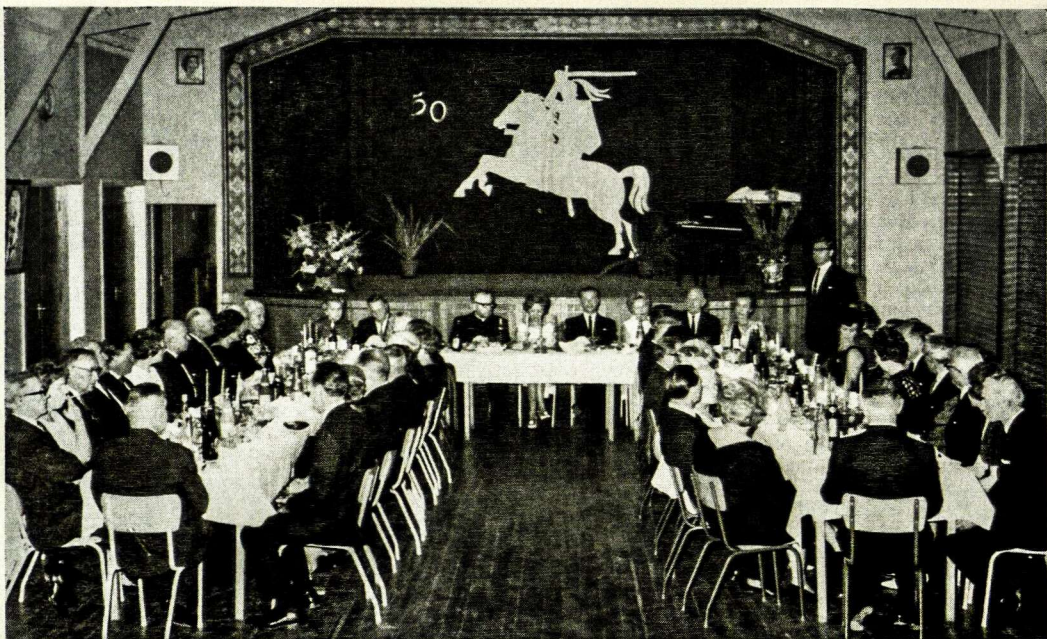
"Šiandien, stebėdamas šiame minėjime dalyvaujančius buvusius kariūnus ir jų žmonas, taip skaitlingai atsiliepusius į šio minėjimo organizatorių paraginimą, aš jaučiu,

kad praityje gimę bendro susipratimo ryšiai, stipriai jungia mus dar vis. Praeitais ryšius ir jaunystės idealus palaikydami ir stiprindami, pasilikdami ištikimi vienybės ir broliškumo nuostatams, mes dar vis būsimė naudingi ir tautai ir tėvynei. Jei bendrai veikdami nors dalį šios vidujinės šviesos sugebėsime perduoti po mūsų ateinančiai kartai — būsimė nuveikę naudingą darbą. Nenusiminkime dėl neapgalvotų sprendimų ir leiskime tautos istorijai nuspręsti, kas jai naudingiau: ar turėti, pavyzdžiai, baigiamus užmiršti Katyno

ar kitus kankinius, ar plačiai po pasaulį pasklidusius, tautos kultūrą ir teisę garinančius ir ginančius, ištikimus lietuvius. Nuo mūsų pačių priklausau, ar gyvenimo būdą susikūrę esame tautos ambasadoriais, ar pigiais, patogesnio gyvenimo ir pilnesnio šaukšto jieškančiais ateiviais. Aš: pats manau ir tikiu, kad jei gyvenimą ir rytojų paremsime Karo mokykloje gyventais idealais, tai laikui atėjus ne vienas pajusime, kad ne tokie sunkūs ir neatperkami buvo ir tie "netesėti pažadai".

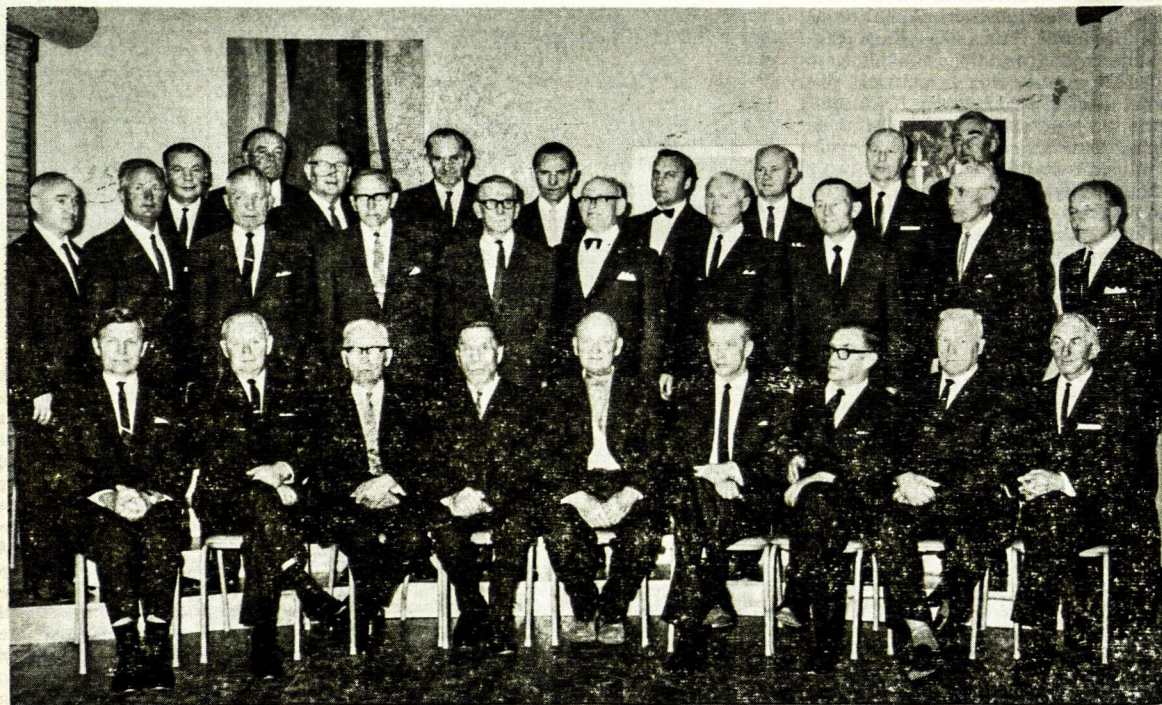
D.

↑ Lietuvos Karo mokyklos minėjimo—vakarienės Lietuvių Namuose bendras svečių ir dalyvių vaizdas. Kalba vaišių vadovas Jz. Lapšys. A. Budrio nuotrauka.

Minėjimo dalyviai. Iš k., I eilėje: J. Lapšys, Vl. Patašius, L. Garbaliuskas (svečias), K. Labutis, P. Urbonas, A. Levickis, Vl. Radzevičius, J. Pyragius, C. Zamoiskis; stovi (II eilėje) R. Glaubertas, S. Dainius, P. Bareišis, M. Rudzenskas, B. Straukas, Vc. Raginis, K. Taparas, J. Morkūnas, Vc. Šimkus, V. Statnickas; II eilėje — J. Abukevičius, Br. Kapočiūnas, V. Mažeika, P. Mikužis, Ig. Taunys, J. Stačiūnas, Alf. Urnevičius, K. Pocius ir J. Užubalis.

ψ A. Budrio nuotrauka.

Bostoniečiai Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime, iš d.: kun. A. Janiūnas, Lietuvos garbės konsulas A. Šalna, J. Vizbaras, A. Matjoška, Br. Utenis, komp. J. Gaidelis su ponija ir kt. P. Plikšnio nuotr.

LIETUVOS KARIUOMENĖS
ATKŪRIMO 51-ji sukaktis buvo iškilmingai paminėta Bostone lapkričio 23 d. Rengė LVS Ramovės skyrius ir talkininkavo vietinė Vanagaičio šaulių kuopa. Sekmadienį 10 v. ryto, šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčioje, dalyvaujant devynioms ietuvių organizacijoms su savo vėliavomis, buvo išklaustos šv. Mišios už žuvusius Lietuvos laisvės kovose karius, partizanus ir sugiedoti Amerikos ir Lietuvos Himnai. Šventės sukaktis buvo gražiai prisiminta ir per abidvi vietines lietuvių radio programas, tą pačią dieną: per P. Viščinio lietuvių radio — Laisvės Varpą ir per Minkų.

Iškilmingas minėjimo aktas vyko 3 val. po pietų Lietuvių klubo auditorijoje. Jį pradėjo vietinio ramovėnų skyr. pirmininkas Br. Bajerčius. Vėliavų įnešimui į sceną vadovavo Amerikos Lietuvių Veeteranų Stepo Dariaus postas. Amerikos ir Lietuvos Himnus pravedė komp. J. Gaidelis. Kun. Janiūnas sukalbėjo maldą už tėvynę. Pirm. Br. Bajerčius savo sveikinimo žodyje pagerbė šventėje dalyvaujančius savanorius - kūrėjus, Vyčio Kryžiaus kavaliarius ir tylos minutę — visus žuvusius Lietuvos laisvės kovose kartu ir nesenai mirusį buvusį Lietuvos valstybės prezidentą A. Stulginskį. Taip pat buvo prisiminta ir Lietuvos Karo mokyklos įsteigimo 50 metų sukaktis. Lietuvos garbės konsulas adv. A. Šalna sveikino savo žodžiu ramovėnus, šaulius ir visus svečius, švenčiančius kariuomenės atkūrimo sukaktį.

Pagrindinis minėjimo prelegentas buvo visuomenininkas, amerikiečių Prieškomunistinio Forumo ir LB-

nės prezidiumo narys Vilius Bražėnas iš Watertown, Conn. Jo kalbos tema: Pasaulio politinė bei karinė padėtis ir Lietuva. Savo kalboje V. Bražėnas paskleidė daug naujų minčių. Ypatingai išryškino Lietuvos okupanto ruso pradėtą vylingą kultūrinių

mainų akciją tikslu suskaldyti tremties lietuvių vieningas pastangas, siekiant Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. "... Jeigu anomis dienomis lietuvei motinai buvo nepaprastai sunku ir skaudu praeiti pro šali savo sūnaus — partizano išnie-

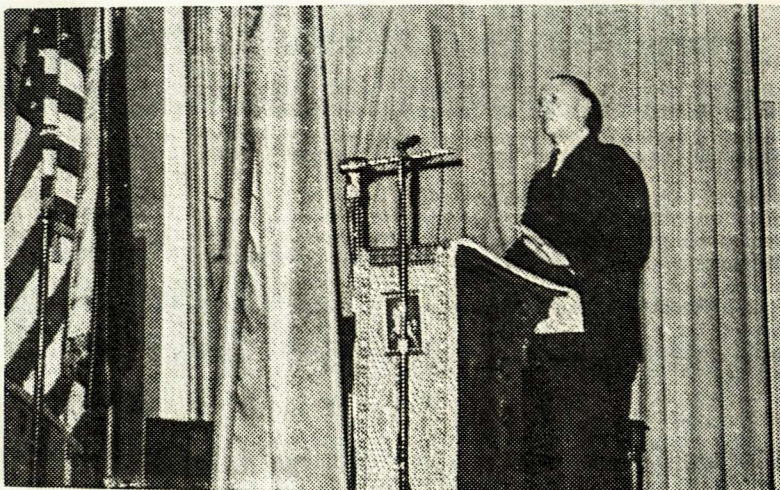
Minėjime taria žodį Lietuvos garbės konsulas A. Šalna; dešinėje — Ramovės sk. pirmininkas Br. Bajerčius.

kinto kūno, pamesto turgaus aikštėje, kad jo neatpažintų rusas enkavedistas, ir ji (motina) turėjo valios praeiti, tai ir mums, šiandien, skaudu nedalyvauti Vilniaus lietuvių operos solistų koncertuose, Amerikoje, kuriuos mūsų skaldymuisi planuoja Maskva..." Erazėno gyva, gražiais palyginimais išpinta, kalba sukėlė publikos gausius aplovisimus.

Meninę minėjimo programą paruošė ir jai vadovavo Ramovės skyriaus kultūrinių reikalų vadovas J. Vizbaras. Pradžioje jaunos lietuvaitės skautės tautiniuose rūbuose: Birutė Adomavičiūtė, Aldona Dabrilaitė ir Vilija Leščinskaitė, pianinu palydint komp. J. Gaideliui, išpildė sceninį vaizdelį "Prie Partizanų Kapo". Jo siužetas: Vėlinių vakarą lietuvaitės

tinės šventės metu, mielos mūsų ramovėnų ponios.

Už gražų bendradarbiavimą ir paramą šventės rengime, visiems programos dalyviams, šeiminkėms ir svečiams Ramovės valdyba nuoširdžiai dėkoja.

J. V. Sūduvas

Viršuje — scena iš "Prie Partizano kapo": sesės Aldona Dabrilaitė ir Vilija Leščinskaitė puošia didvyrių partizanų J. Lukšos-Daumanto ir Julijono Būtėno kapus. Vidury — kalba Vilijus Bražėnas. Apačioje — programos dalyviai — V. Leščinskaitė, solistė Daiva Mongirdaitė, komp. J. Gaidelis ir Birutė Adomavičiūtė.

P. Plikšnio nuotr.

Iš k. (sėdi): Juzefina Daužvardienė ir Natalija Ružancovienė; (stovi) Veronika Petruilienė-Ružancovaitė ir gen. St. Dirmantas.

PAGERBTAS MJR. A. RUŽANCOVO PRISIMINIMAS

Š. m. lapkričio 1 d., Stanley ir Irenos Balzekų rezidencijoje, Čikagoje, įvyko pobūvis — vakarienė, buv. Lietuvos kariuomenės majoro, Vyčio Kryžiaus ordino kavalleriaus, žymaus bibliografo a. a. Aleksandro Ružancovo, mirusio 1966 m. liepos 24 d. Danville, Ill., pagerbimas.

Be velionies šeimos narių: našlės, dukters, žento ir anūkės, vakarienėje dalyvavo apie 60 žymesnių čikagiečių visuomenininkų knygos mėgėjų ir rnylėtojų. Pirmasis velionies nuopelnus lietuvių kultūrai gražiu žodžiu įvertino Lietuvos gen. konsulas dr. P. Daužvardis. Kalbėjo dar: Lietuvos Istorijos Draugijos, Lietuvos profesorių d-jos ir Lietuvos kariuomenės veteranų s-gos "Ramovė" vardu, gen. profesorius St. Dirmantas, kuris gražiai, išsamiai apibūdino velionį, kaip labai taurų žmogų — karininką ir nepavargstantį lietuvių kultūros dirvonuose darbuotoją — buv. Lietuvos kariuomenės Centrinės Bibliotekos viršininką — bibliotekininką ir bibliografą, ir aistringą artimo pagalbon — ugniagesių organizacijos veikėją. Amerikos lie-

tuvių bendruomenės vardu žodį tarė CV pirmininkas inž. Br. Nainys, kuris, tarp kitko, pažadėjo, kiek išgalės leis, remti Balzeko lietuvių kultūros muzėjų, kuriam dabar atiteko brangūs kultūrinis velionio palikimas — turtingas bibliografinis archyvas, kuriuo dabar mokslo reikalam galės naudotis plačioji visuomenė. Istorinių "Tautos Praeities" leidinių redaktorius, istorikas Jonas Dainauskas savo žodyje plačiai paminėjo mokslinę bibliografinės tarnybos reikšmę knygų mylinčiame pasaulyje. Nuo 1948 metų velionis, pats vicnas bedirbdamas bibliografinį darbą (pradėjęs tremties sąlygose V. Vokietijoje), pasiaukodamas tęsė jį iki pat savo mirties. Be kitų darbų (susirašinėjimo ir t.t.), suregistravo ir paminėjo bibliografijos biuletenyje "Knygų Lentyna" apie 2000 leidinių ir arti 9000 periodinės spaudos aprašymų, straipsnių. Tai milžiniškas darbas, juoba, kad visa tai buvo dirbama iš geros valios, be jokio atlyginimo, aukojant savo poilsio valandas ir lėšas, ir sveikatą.

"Knygų Lentyna" buvo siuntinama viso pasaulio žymiosioms bibliotekoms, tuo labai efektyviai prisi-

dedant Lietuvos vardo populiarinimui.

Visi kalbėję, reikškė nuoširdžią užuojautą simpatingai velionies šeimai — palikuonims ir vertino didelį ir labai brangų lietuvių kultūrai velionio A. Ružancovo atliktą darbą. Buvo kartu ir apgalestauta, kad, štai, jau treji metai po jo mirties, o neatsiranda kas tokiu pasiaukojimu šį didžiai vertingą ir labai reikalingą kultūros darbą tinkamai tęstų.

Velionio šeimos vardu jautriu, gražiu žodžiu visiems už nuoširdų jos tėvo pagerbimą, padėkojo p. Veronika Petruilienė - Ružancovaitė. Visus į pagerbimą atsilankiusius pasveikino ir gražiai padėkojo Stanley Balzekas, jr., Balzeko lietuvių kultūros muzėjaus savininkas ir prezidentas, kurio vadovaujamam lietuvių kultūros muzėjui, dabar, kaip minėta, yra perduotas A. Ružancovo archyvas.

Pobūviui vadovavo Kazimieras Baltramaitis, kurio dėdė Silvestras Baltramaitis, dar Petrapilio laikais, pradėjo lietuviškos bibliografijos darbą. Kazys Baltramaitis yra BLK muzėjaus meno srities direktorius.

Konstantinas Petrauskas

Minėjimo programos dalyviai — Brooklyno skautai.

L. Tamošalčio nuotr.

NEW YORKO RAMOVĖNAI ISIGIJO VĒLIAVĄ

Lapkričio 23 Dienos šventė buvo suruošta New Yorko ramovėnų lapkr. 22 d., Maspetho parapijos salėje. Tai buvo bene vienas iš įspūdingesnių mūsų kariuomenės atkūrimo minėjimų, nes ta proga Ramovė skyrus išigijo ir pašventino vėliavą.

Atidaręs minėjimą plk. J. Šlepetys pakvietė tarti žodį dr. Domą Jasaitį. Jo įdomi ir vaizdžiai pasakyta kalba telpa šio KARIO puslapiuose.

Naująją vėliavą, kurią be atlyginimo pagamino B. Kidolienė, pašventino prel. J. Balkūnas. Krikšto tėvai buvo: Karo Invalidų dr.-jos pirm. Vyčio Kryžiaus kavaliere virš. Br. Tvarkūnas ir dr. A. Birutienė, taip pat atžymėta Vyčio Kryžiumi, atstovaujama M. Klivėčkienė; antra krikštėtatėvių pora — Vyčio Kryžiaus kav. mjr. L. Virbickas ir L. K. Birutės dr.-jos sk. p-kė L. Sperauskienė.

Ta proga buvo pagerbti minėjime dalyvavę mūsų kariuomenės kūrėjai-savanoriai. Jiems skautai prisegė po rūtės šakelę su tautiniu kaspinėliu. Vėliau skautai deklamavo ir skaitė ištraukas iš kūrinių.

Meninėje dalyje sol. St. Citvaras,

dėl savo kultūringo balso ir augštos technikos, buvo šilčiau sutiktas minėjimo dalyvių. Jam akomponavo muz. A. Kačanauskas.

Po programos vyko šokiai, veikė baras ir turtingas užkandžių stalas, kurį puikiai paruošė ponios birutininės.

Programai energingai vadovavo sk. kult. reik. vadovas V. Česna ir daug rūpesčio, berengiant minėjimą, parodė sk. sekr. V. Šventoraitis.

Sekmadienį, Maspetho bažnyčioje, naujoji skyriaus vėliava stovėjo, greta kitų vėliavų, prie altoriaus. Šv. mišias už Kovotojus dėl Lietuvos auškojo kun. J. Pakalniškis. J's pasakė ir prasmingą pamokslą.

Dalyvis

A. Stankevičius

GERB. KARIO REDAKCIJAI

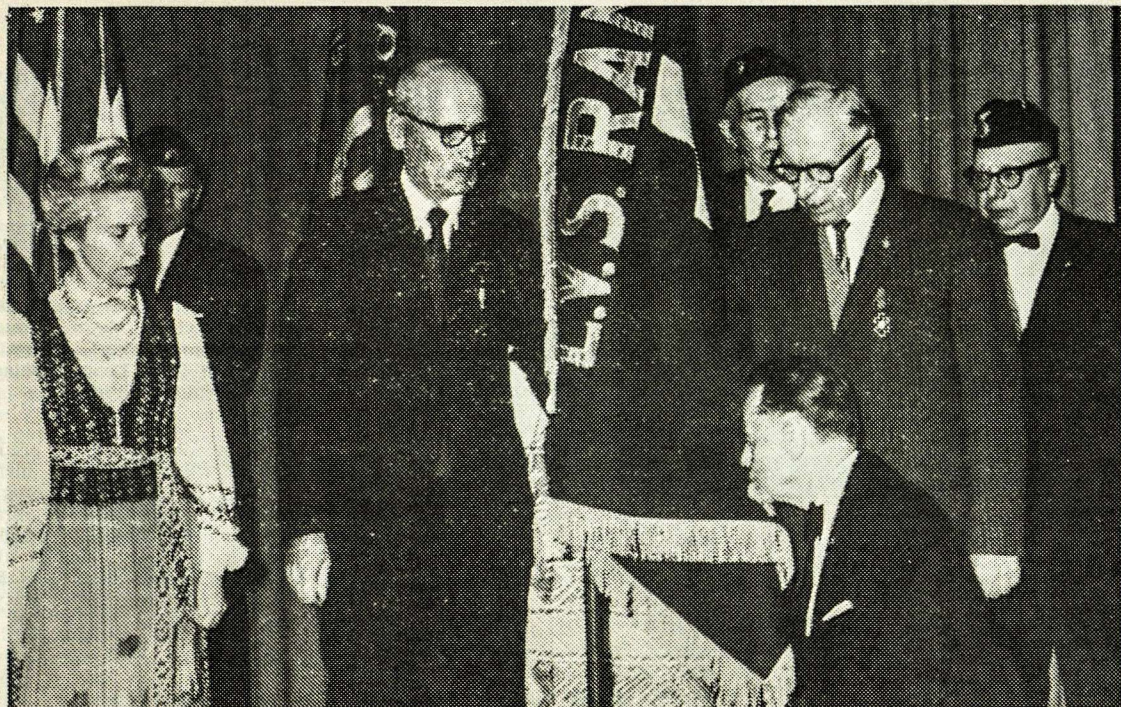
KARIO 9-tame nr. Sūduvas "Kautynės prie Sedos" rašo: 3. "Aprašyme išspausdinta, kad kpt. Henrikas Počebutas žuvo 1943 m. Turi būti — kpt. Edvardas Počebutas žuvo 1944 m."

Paaškinu: Ne kpt. Edvardas Počebutas žuvo 1944 m. bet kpt. Pranas Počebutas, kpt. Edvardo Počebuto tikras brolis. Kpt. Edvardas Počebutas žuvo anksčiau, Vilniaus krašte, kovoje su lenkų partizanais, tarnaudamas gen. P'echavičiaus Rinktinėje.

Su pagarba,

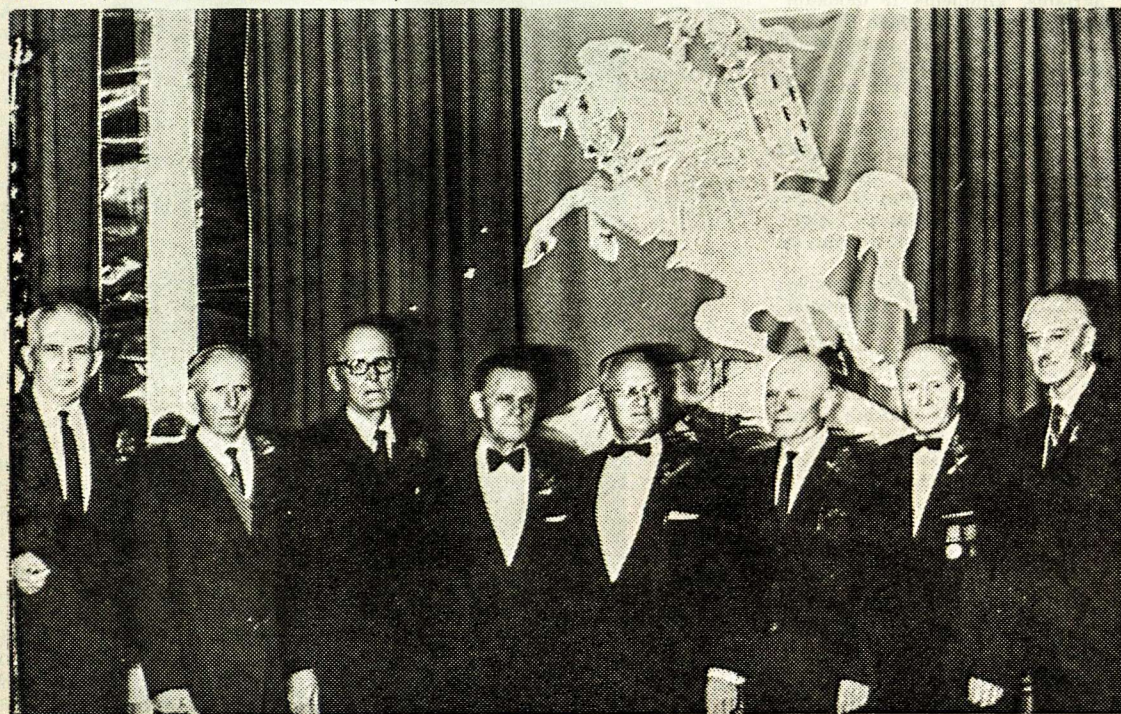
Štaiga mirus buvusiam "KARIO" Redaktoriui
DOMUI PENIKUI,
nuoširdžią užuojautą reiškia jo žmonai Teodorai, sūnams
Gerimantui ir Romualdai ir visiems artimiesiems

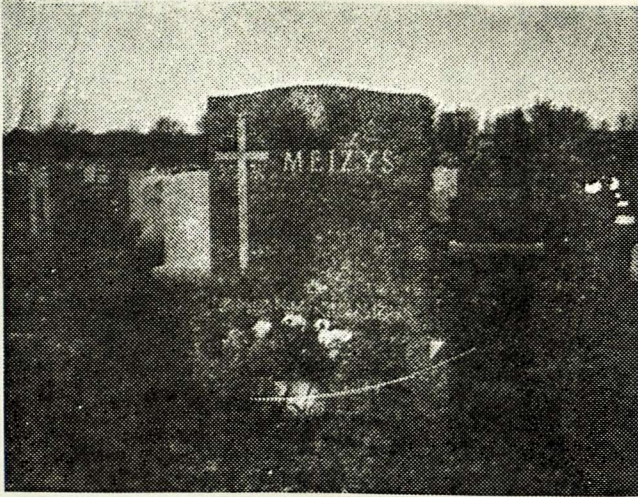
KARIO ŠTABAS

↑ Naujos skyriaus vėliavos krikštatėvis B. Tvarkūnas perduoda vėliavą skyriaus pirmininkui J. Šlepečiusiui; kairėje — M. Klivečkienė, deš — L. Virbickas. L. Tamošaičio nuotr.

Minėjime pagerbti kūrėjai-savaniai (iš k.): V. Alksninis, L. Virbickas, B. Tvarkūnas, J. Šlepetys, P. Jurgėla, J. Jankus, J. Kiaunė ir A. Novickis. ♪

PASVENTINTAS KPT. DIONYZO MEIŽIO PAMINKLAS

Š.m. spalio mėn. 11 d. Brocktono, Mass. kapinėse, kun. St. Vembrė pašventino, prieš metus eismo nelaimėje tragiškai žuvusio, šarvuotųjų Rinktinės kpt. Dionyzo Meižio paminklą, kuris buvo jo žmonos rūpesčiu pastatytas.

Po iškilmingų lietuviškų mišių ir pamaldų atlaikytų šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje, dalyvaujant šeimos nariams, giminėms ir didokam artimųjų draugų būriui, buvo tuojaus vykstama į kapines — į ramybės ir amžinojo poilsio vietą. Jau iš to'o buvo galima pastebėti prie pat platoko tako kuklų pilko granito paminklą, papuoštą gėlėmis, atkreipiantį visų dėmesį lietuviškais įrašais, ornamentais ir tautiniais ženklais. Pašventintus paminklą, žodį tarė kun. St. Vembrė, Bostono L. V. "Ramovės" skyriaus valdybos p-kas B. Bajerčius ir buvo sugiedotas Tautos Himnas.

Paminklo šventinimo proga buvo atvykę Meižių giminės p. Adomaičiai iš Peterson N.J., Dionyzo sesutė Vitkienė su vaikais, iš Rochester, N.Y., sūnus Almantas Meižys su žmona ir sūnumi, iš New Jersey, "Darbininko" buv. redaktorius dr. S. Sužiedėlis su žmona ir daug kitų. Pasibaigus apeigom Bronė Meižienė svečius pakvietė į savo namus pusryčiams. A. T.

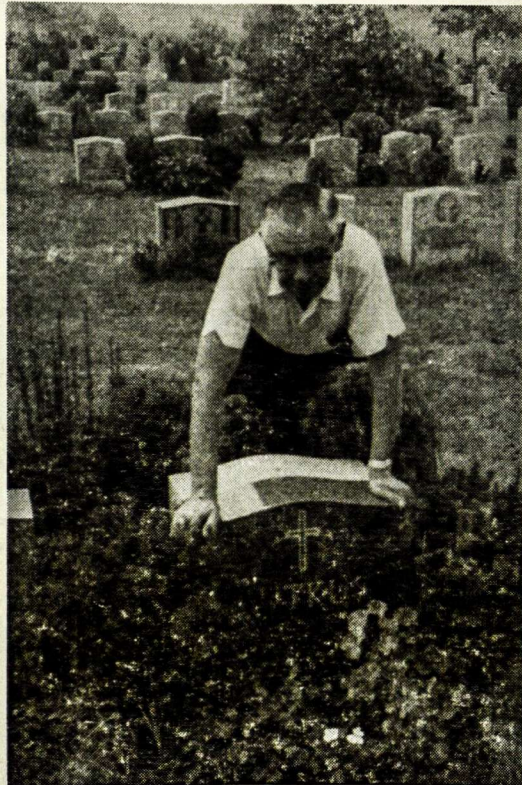
KŪRĖJŲ - SAVANORIŲ SUSIRINKIMAS

Š. m. lapkričio 9 d. Chicago Savings and Loan Ass. patalpose įvyko Lietuvos kariuomenės kūrėjų - savanorių metinis susirinkimas. Dalyvavo apie 30 narių. Pirmininkavo Jonas Švedas, sekretoriavo Adolfas Juodka. Susirinkimas savo skyrių pavadinimo — Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų - Savanorių D. L. K. Vytauto skyriumi.

Įdomią paskaitą "Lietuvos kelias į nepriklausomybę" skaitė Jonas Dainauskas. Išrinkta nauja skyriaus valdyba, kurion įėjo: Leonas Balzaras, Konstantinas Petrauskas ir Adolfas Juodka.

Lietuvos vyriausybės antrojo premjero Mykolo Sleževičiaus 30 metų mirties sukaktuvių minėjimo proga, jo pagerbimui, kaip 1919 m. pradžioje pašaukusio Lietuvą gelbėti savanorius, savanoriai - kūrėjai nutarė įmokėti Lietuvų Fondui Nežinomojo Kareivio pamniklo statymui auką. P.

Stasio Butkaus kapas šv. Karolio kapuose, Long Island, N.Y., kurį rūpestingai prižiūri ramovėnas Jurgis Sirgėdas.

NE KRITIKA — TIK PAAIŠKINIMAS

Balandžio KARYJE, 128 psl. p. Vytautas Patašius klausia: ar vokiečių feldmaršalas Georg von Kuechler yra gavęs Riterio kryžių už Kauno paėmimą?

Kiek mačiau ir supratau karo eigą, galiu tiek paaiškinti:

Karas prasidėjo 1941 m. birželio 22 d., ketvirtą val. ryto — tai buvo sekmadienis.

Tą pačią dieną, 8:00 val. ryto, iš Karaliaučiaus per radiją gavome išsakymą — paraginimą: šauliai, savanoriai, ir visi kas galite, stokite visi prie ginklo. Būdamas šaulys, stovėjau ir aš. Kilo karas, kartu kilo ir sukilėliai. Iš karto mūsų buvo labai mažai, tik maža grupelė. Tačiau tuojau išaugome į didelius būrius. Sustiprėję, pradėjome užkabinėti rusus iš pasalų, apšaudydami.

Iš pradžių rusai nesuprato, kas čia dedasi. Jiems, tačiau, žydai paaiškino, kad čia šaudė vietiniai gyventojai. Taip praslinko sakmadienis.

Pirmadienio rytą — anksti, sulipome ant kalno ir stebėjome, kas dedasi mieste ir ant kelių. Pastebėjome, kad rusų armija pradeda pakrikti. Mums taš tik pataisė ūpą.

Turėdami gerokai jėgų ir ginklų, pradėjom drąsiau puldinėti rusus. Jie mūsų nesivaikė, tik puolami smarkiai atsišaudydavo. Taip praėjo pirmadienis.

Antradienį užėmėme pozicijas Jonavos gatvėj ir Panerių plente. Iš tų pozicijų galėjome puikiai palydėti "draugus" ir "rodiną".

Tą pat dieną gavome žinią, kad rusų tankų dalinys atvyksta malšinti Kauno sukilėlių. Tą išgirdus mūsų ir blusos apmirė. Tačiau, tuoj gavome antrą pranešimą, kad vokiečių bombonešiai prie Jonavos išblaškė rusų tankus ir taip išgelbėjo mus nuo jų. Tačiau Jonava nuėjo ugnimi. Mes, gi, pasijutome neblogai, nes rusų Kaune jau nebebuvo, o vokiečių dar negirdėti.

Trečiadienį beveik neturėjome darbo, tik slankiojome pamiesčiais. Tik apie 8:00 val. vakaro, kai jau buvo geroka prieblanda, Vilijampolėje ant kalno, pastebėjome nepaprastų karių. Jie mus pamatę priartėjo — tai buvo vokiečiai, jų pirmas dalinys mūsų sutiktas. Jų buvo 15 kareivių ir vienas leitenantas; turėjo kelis kulksvaidžius, kitų smulkių ginklų, amunicijos ir motociklą. Matomai tai buvo desantas. Vokiečiai mus sutiko labai draugiškai. Besikalbant su jais, tuojau atsirado net ir "skaidriosios" kelios bonkos.

Tą pat vakarą, apie 10:00 val., į Kauną išvygiavo vokiečių armija. Vokiečių armijai nereikėjo Kauno

paimti. Kai ji žengė per Nemuną, tai Kaunas jau dvi dienas buvo išmedžiotas ir švarus nuo rusų.

Žygiuodami į Kauną, vokiečiai neiššovė nė vieno šūvio, nes nebuvo jį ką šauti. Jie atėjo kaip laukiami svečiai.

Taigi, vokiečių armijos vadui, kurio aš nemačiau ir nežinau, kas jis toks ten bebuvo, kryžius už Kauno paėmimą nepriklauso. Jis Kauno nepaėmė, tik atvyko į jį lyg koks svečias.

Dalyvis —
sukilėlių puskarininkis
Pietinė Australija

Washington Observer (P.O. Box 1306, Torrance, Ca. 90505) paskutinėje laidoje rašo:

Harvardo prof. dr. Henry A. Kissinger, pakeitęs dr. Wait W. Rostową — vyr. prezidento patarėją (Assistant for National Security Affairs) gimė 1923 m. balandžio 23 d. Fuerth, Vokietijoje. Jo tėvas — rabinas Louis K. Kissinger buvo žymus sionistų vadas Vokietijoje... Kaip ir jo draugai, W. Rostowas ir Arthuras Goldbergas, jis trumpai tarnavo žvalgyboje II Pas. karo metu... taigi, toks pakeitė tokį... Tačiau tikroji galybė Baltuosiuose rūmuose, rašo toliau laikraštis, yra dabartinis Niksono kitas patarėjas — Arthuras F. Burns. Jis yra Austrijos žydas, gimęs 1904 m., bal. 27 d. Stanislau mst. Austrijoje. 1937 m. Burns darbovisi "New Deal" laikais patarėju JAV išde, kur jo viršininku buvo Sovietų agentas Harry Dexter White (buvęs Mogilevski). Be to, jis dirbo ir su David Weintraubu, Sidney Hillmannu ir su Irving Kaplanu... visi šie keturi pastarieji buvo, pagal Whitaker Chambers liudijimą, komunistų agentai. Prez. Eisenhoweris, savo laiku, paskyręs Burnsą ekonominių patarėjų pirmininku, pakeičiant Leoną Keyserlingą — Vokietijos žydą...

— Statistikos žiniomis 1968 metų gimimų skaičius Amerikoje yra proporcingai žemiausias valstybės istorijoje, tik 17.4 gimimai tūkstančiui gyventojų. 1968 m. gyventojų padidėjo 2 milijonai, t.y., apie 1 procentas: 3.5 mil. gimimų, 1.9 mil. mirčių ir 444,000 imigrantų. 1969 m. sausio 1 d. Amerikoje buvo 202.3 mil. gyventojų.

Ekonominis krašto pajėgumas pirmame 1969 m. pusmetyje padarė didelį šuolį augstyn: jaučiamas didelis darbo jėgos poreiklavinimas (kvalifikuotų darbininkų visų sričių), padidėjusi produktų ir medžiagų apyvarta ir pasiektas teigiamas balansas užsienio mainuose.

Nežiūrint kylančių kainų,

1970 metais

KARIO

prenumerata liek ta pati

— 7 dol.

Skaitytojai,

kurie dar neatnaujino

prenumeratą prašomi

nedelsti!

AUKOJO KARIUI:

LVS Ramovė, Čikagos sk. — 704.60 dol., LVS Ramovė Niagaros pus. Sk. — 25 dol., LVS Ramovė Bostono Sk. — 5 dol., DLK Kęstučio š. Kp. — 5 dol., St. Butkaus Detroito š. Kp. — 5 dol.

Po 20 dol.: Česna Vytautas, Brooklyn, N. Y.; Jasiskas E. ir J. Ocean City, N. J.

Po 10 dol.: Karosas Pov., New Britain, Conn.; Šimkus M., Baltimore, Md. (a.a. Ad. Laskausko atminimui).

Po 8 dol.: Augaitis J., Detroit, Mich.

Po 7 dol.: Balanda Ged., Detroit, Mich.

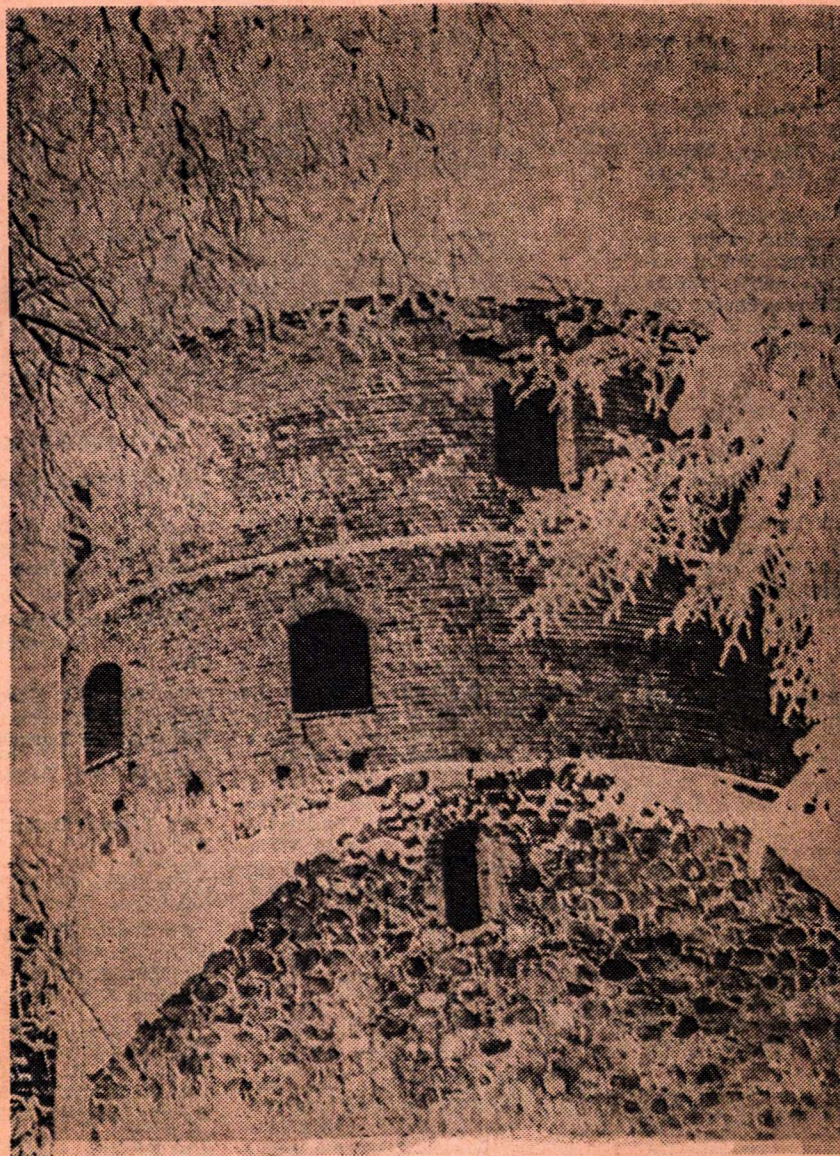
Po 6 dol.: Sajauskas A., Baltimore, Md.

Po 5 dol.: Daugvydas K., Detroit, Mich.; Matiukas J., Woodhaven, N. Y.; Mikolūnas A., Cleveland, Ohio; Vizbaras J., Boston, Mass.

Po 3 dol.: Adomaitis J., Tinley Pk., Ill.; Astrauskas J., Toronto, Kanada; Duda R., Baltimore, Md.; Jonkutė Aug., Čikaga, Ill.; Kelmelis A., Toronto, Kanada; Mikolaitis J., Westwood, N. Y.; Okas J., Čikaga, Ill.; Raščius J., E. Hartford, Conn.; Tamošaitis L., Woodhaven, N.Y.; Tiškevičius St., Čikaga, Ill.; Tomas J., Peckskill, N. Y.; Zubrickienė M., Detroit, Mich.

Po 2 dol.: Buškevičius Pr., Hartford, Conn.; Diržys A., Brooklyn, N. Y.; Jasiūnas E., Čikaga, Ill.

Po 1 dol.: Budreika A., Delhi, Kanada; Gelažius A., Paterson, N. J.; Gulbinas P., Toronto, Kanada; Kliučka J., Woodhaven, N. Y.; Varnas Ad., Čikaga, Ill.; Vitkus V., Ročester, N. Y.

sarmuota ir snieguota — didinga Trakų pils

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50,
atsak. nr. — 70¢. Skelbimai pagal su-
statarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Cekius, arba "Money Order" adresuo-
 ti "KARYS" vardu.
 Keisdami adresą nedelsdami praneš-
 kite KARIUI, pažymėdami naująjį
 ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami
 KARYJE nevisada reiškia redakcijos
 ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mė-
 nesio pradžioje. Jam skiriami straips-
 niai turi pasiekti redakciją ne mažiau
 dvi savaites prieš išleidimą.